

NEWSLETTER AAFBR NR.6

ASOCIATIA ANALISTILOR FINANCIAR-BANCARI DIN ROMANIA

AAFBR este o asociatie profesionala fara scop lucrativ, fondata in luna ianuarie 2008.

Inca de la infiintare, **AAFBR si-a propus sa prezinte un punct de vedere profesionist cu privire la perspectivele economiei romanesti** prin intermediul conferintelor cu profil financiar, comunicatelor de presa si a unor sondaje interne in randul membrilor si opiniilor exprimate in mass-media romaneasca. AAFBR isi doreste astfel sa ofere instrumente utile tuturor companiilor interesate de evolutiile macroeconomice in cadrul proceselor interne de administrare a activelor si pasivelor, analistilor care doresc un punct de reper pentru propriile estimari, presei care identifica provocari economice in prezent si propune solutii pentru viitor, mediului universitar care se orienteaza asupra cercetarii stiintifice.

O alta componenta a strategiei AAFBR este cea educationala, asociatia noastra oferind in premiera in Romania doua certificari recunoscute pe plan international, CEFA si CIIA. De aceste doua certificari pot beneficia toti cei interesati de o pregatire suplimentara temeinica in activitatea lor profesionala, fie ca sunt la inceputul carierei (CEFA) sau cu minimum trei ani de experienta in domeniu (CIIA).

CUPRINS

INVITAT IN ACEST NUMAR	3
I. PREZENTARE AAFBR	5
1. MISIUNE, VIZIUNE, PROGRAM BOARD AAFBR	5
2. PROIECTE DESFASURATE DE AAFBR—S1 2018	6
3. PARTENERIATE AAFBR SI MEMBRI NOI	7
II. MEDIUL MACROECONOMIC, SECTORUL FINANCIAR-BANCAR SI MEDIUL DE AFACERI	10
1. 5 MITURI DESPRE PILONUL I SI PILONUL II DE PENSII	10
2. SUNT MOTIVE DE INGRIJORARE PRIVIND PRETURILE PIETEI IMOBILIARE REZIDENTIALE DIN ROMANIA?	12
3. DIGITALIZAREA SERVICIILOR FINANCIARE IN UNIUNEA EUROPEANA	16
4. OPORTUNITATILE SI PROVOCARILE INDUSTRIEI BANCARE PRIN IMPLEMENTAREA GDPR	20
5. EVOLUTIA PRINCIPALILOR INDICATORI MACROECONOMICI	24
III. PIATA DE CAPITAL	26
EVOLUTIA BURSEI DE VALORI BUCURESTI	26
IV. EDUCATIE FINANCIARA	29
1. RECOMANDARI	29
2. SITE-URI UTILE	30
3. PESTE 329.000 PRESCOLARI SI ELEVII AU STUDIAT IN CINCI ANI EDUCATIA FINANCIARA, DAR DACA MULTIPLICAM CU 2,3, SAU 4 PARINTI/BUNICI?	30
IV. ECHIPA EDITORIALA SI COLABORATORI AI NEWSLETTER-ULUI	33

INVITAT IN ACEST NUMAR

DL IULIAN STANCIU, CEO EMAG DEZVOLTAREA ECONOMIEI DIGITALE IN ROMANIA

Pentru inceput, as vrea sa explic ce inteleg prin economie digitala: este extensia IT&C in toate domeniile prin companii care au ca motor principal tehnologia digitala. Avem ca exemple companiile fintech in zona financiar-bancara, e-commerce in comert, companii precum Airbnb, Booking sau Tripadvisor in turism, Google si Facebook in publicitate si asa mai departe.

Se discuta mult in ultima vreme despre proiecte de tara, pe termen mediu, lung sau chiar foarte lung. Cred ca aceste proiecte ar trebui sa plece de la evaluarea corecta a competentelor existente in tara si de la potentialul pe care valorificarea acestor competente l-ar aduce avand in vedere economia viitorului.

In acest context, Romania ar trebui sa parieze pe cateva domenii care i-ar asigura crestere, iar economia digitala ar insemna un efort mic raportat la beneficiile mari pe care le-am obtine. De asemenea, explozia IT-ului din Romania din ultimii ani reprezinta o baza buna de plecare.

Daca analizam din perspectiva somajului sau a ocuparii fortei de munca, vedem un somaj foarte scazut in orasele mari sau in vestul tarii, unde datorita infrastructurii avem multe investitii in facilitati de productie. De fapt, Romania este o platforma de asamblare pentru diverse parti ale supply-chain-ului catorva industrii, exportand de fapt o forta de munca destul de bine calificata dar la un pret redus. Suntem pe un trend de convergenta a salariului catre media europeana, insa pe masura ce salariile vor creste, atractivitatea fortei de munca din Romania va scadea din doua perspective: mutarea catre alte tari a acestor facilitati sau automatizarea. Probabil salariile vor mai creste in urmatoorii 3-5 ani, insa dupa aceasta perioada se va intra intr-o stare de "captivitate", singura cale de iesire fiind cresterea unor verticale care sa aduca valoare adaugata mai mare, cum ar fi economia digitala. La nivel de individ, deprinderea aptitudinilor digitale reprezinta posibilitatea angajarii in economia digitala, care este si economia viitorului.

Daca ne uitam la impactul economiei digitale la nivel global avem cateva lucruri surprinzatoare:

- Primele 7 companii din lume dupa capitalizare sunt din economia digitala: Apple, Google, Microsoft, Amazon, Facebook, Tencent si Alibaba. In urma cu 6 ani aveam doar Apple pe locul 2 si Microsoft pe locul 6, restul fiind companii petroliere sau banci.
- Primele 4 companii americane de tehnologie reprezinta 15% din PIB-ul Americii!
- Primele 3 companii chinezești de tehnologie (Tencent, Alibaba si Baidu) reprezinta 10% din PIB-ul Chinei!

Economia digitala in Romania este masurata prin DESI, un index european. Din pacate, ne aflam pe ultimul loc in UE, din fericire facem progrese rapide si estimez ca vom avansa rapid. Oportunitatile mari de crestere se afla in digitalizarea administratiei publice, a companiilor si dezvoltarea aptitudinilor digitale la nivelul intregii populatii.

Am sa dau un exemplu relevant pentru impactul pe care economia digitala il are asupra economiei: modelul de tip marketplace construit de eMAG. Datele sunt impresionante: peste 10.000 de companii romanesti vand acum prin marketplace, iar lunar vin intre 800 si 1.000 de companii noi. Modelul a crescut ca o alternativa la comertul traditional, in care comerciantul inchiriaza si amenajeaza un spatiu fizic, primind in schimb un trafic cu vanzari incerte. In modelul marketplace, comerciantul se integreaza foarte simplu, nefiind nevoie de cunostinte avansate de IT, iar comisionul platit este un procent din vanzarile realizate, reducand astfel riscul. Am ajuns astfel ca vanzarile totale realizate de marketplace sa depaseasca un miliard de lei anul trecut, dublu fata de anul anterior! Pasul urmator pentru acest model este conectarea la platformele similare din Bulgaria si Ungaria, marketplace va deveni astfel o platforma de export. Cresterea acestui model aduce avantaje pentru comercianti, pot accesa de oriunde din tara intreaga piata nationala sau regionala, beneficii pentru consumatori, au acces la orice produs, beneficii pentru stat prin fiscalizarea comertului si mutarea angajatilor pe un nivel superior de castig, deci taxe mai mari.

Avand in vedere competentele bune existente in Romania in IT si costul redus pentru a implementa strategia de digitalizare a Romaniei, proiectul de economie digitala este pentru Romania cea mai mare oportunitate pentru cresterea valorii adaugate produse in tara. Ar putea fi pariul Romaniei pentru urmatoorii ani, pariu care sa aduca prosperitate pentru cetateni, pentru stat si pentru companii.

Iulian Stanciu, unul dintre cei mai cunoscuti antreprenori romani, a inceput prima afacere cu 20 de ani in urma, la varsta de 22 de ani. In companiile in care este implicat lucreaza peste 7000 de angajati, iar cifra de afaceri totala este estimata la 7 miliarde de lei pentru anul 2018. In prezent detine NOD (Network Distribution One), liderul distributiei de produse IT din Romania, Flanco, un business de retail de electrocasnice si IT. Este actionar si CEO al Grupului eMAG, grup din care fac parte eMAG, una dintre cele mai mari platforme online din regiune, cu operatiuni in Romania, Bulgaria, Ungaria, Polonia precum si Depanero, Conversion Marketing, Fashion Days, PC Garage si Sameday Courier. Iulian a cumparat in 2009 pachetul majoritar eMag de la fondatori, iar

astazi este CEO al eMag si detine 25% din actiuni, restul fiind detinute de unul dintre cele mai mari grupuri de tehnologie din lume, sud-africanii de la Naspers. Iulian este pasionat de tehnologie, sport si aventura si crede ca antreprenoriatul e "magic", pentru ca din mainile, munca si gandirea ta reuseste sa iasa ceva. De aceea, a ales sa fie si "business angel" prin investitiile in Pegas si Beraria H.

I. PREZENTARE AAFBR

1. MISIUNE, VIZIUNE, PROGRAM BOARD AAFBR

Asociatia Analistilor Financiar-Bancari din Romania (AAFBR) a fost infiintata in anul 2008 la initiativa celor 4 membri fondatori: Lucian Anghel, Radu Craciun, Ionut Dumitru si Florian Libocor. De atunci, asociatia noastra a progresat sub indrumarea acestora, precum si datorita aportului membrilor care s-au implicat in proiectele asociatiei, ajungand sa reuneasca la finalul primului semestru al anului 2018 101 de membri activi, analisti si manageri din diverse ramuri ale spectrului financiar: macroeconomie, strategie, sector bancar, fonduri de pensii si de investitii, societati de asigurari, piata de capital, comunicare financiara si relatii cu investitorii etc. AAFBR este membra a EFFAS (The European Federation of Financial Analysts Societies), o federatie ce cuprinde 25 de societati nationale din domeniul investitiilor din Europa si a ACCIA (Association of Certified International Investment Analysts), o organizatie de tip umbrela infiintata in anul 2000 pentru asociatiile nationale si regionale de profesionisti in domeniul investitiilor.

Prin activitatea desfasurata de catre membrii sai, AAFBR isi propune urmatoarele obiective:

- **sa prezinte un punct de vedere obiectiv si profesionist cu privire la perspectivele economiei romanesti si pe plan international:** prin intermediul conferintelor cu profil financiar, comunicatelor de presa publicate ca urmare a unor sondaje interne in randul membrilor asociatiei si opiniilor exprimate in mass-media romaneasca
- **sa ofere instrumente si opinii utile** catre: companiile interesate de evolutiile macroeconomice in cadrul proceselor interne de administrare a activelor si pasivelor, analistilor care doresc un punct de reper pentru propriile estimari, presei care identifica provocari economice in prezent si propune solutii pentru viitor, mediului universitar care se orienteaza asupra cercetarii stiintifice in domeniul financiar
- sa joace un rol important in societate prin **desfasurarea sau promovarea unor programe de perfectionare in domeniul financiar-bancar.** Astfel, AAFBR ofera in Romania doua certificari recunoscute pe plan international: CEFA -Certificatul European pentru Analist Financiar si CIIA-Certificatul International pentru Analist de Investitii

In vederea realizarii obiectivelor sale, AAFBR a dezvoltat o serie de parteneriate strategice. Astfel, prin intermediul parteneriatului cu Institutul Bancar Roman (IBR), asociatia pune la dispozitie structura de examinare a IBR si lectori din randul membrilor AAFBR, pentru sustinerea de cursuri pregatitoare oferite candidatilor in vederea obtinerii certificatului CEFA. In baza experientei in domeniul pregatirii pentru obtinerea certificatelor profesionale internationale, IBR ofera cadrul de procedura, organizatoric si logistic, necesar asigurarii nivelului de calitate educationala cerut de EFFAS.

Pentru a cunoaste mai multe detalii despre activitatea echipei noastre, va invit sa parcurgeti raportul de activitate AAFBR elaborat de catre Consiliul Director pentru anul curent, precum si newsletter-ul nostru.

Cu stima,

Iancu GUDA, CFA, EMBA

Presedinte AAFBR

2. PROIECTELE DESFASURATE DE AAFBR – PRIMUL SEMESTRU 2018

Anul 2018 a debutat cu un sentiment mix. Astfel, desi avansul consumului este sustinut de o continuare robusta a cresterii salariilor, exista foarte multe voci care semnaleaza acumularea unor tensiuni din cauza derapajelor macroeconomice. Ultimele date arata ca economia Romaniei si-a incetinit ritmul de crestere iar, in paralel, inflatia, dobanzile si deficitele (mai ales cel fiscal si al contului curent) au intrat pe un trend puternic crescator. Din pacate, scena politica si economica interna nu au aplanat presiunile internationale printr-o strategie sustenabila si predictibila. In debutul acestui an, alianta aflata la guvernare a retras sprijinul politic al propriului guvern Tudose, dupa o miscare similara la mijlocul anului 2017 in cazul cabinetului Grindeanu, pentru ca un nou cabinet condus de Primul – Ministru Dancila sa fie investit incepand cu luna februarie. Aceste schimbari dese ale echipei de guvernare au complicat mult construirea unor reforme structurale consistente si consecvente, de care economia romaneasca are cel mai mult nevoie in momentul de fata.

In acest context dificil, echipa AAFBR a ramas consecventa obiectivelor asumate: prezentarea intr-un mod cat mai obiectiv si profesionist a perspectivelor economiei romanesti si pe plan international, precum si dezvoltarea programelor de perfectionare in domeniul financiar-bancar. Activitatea desfasurata de echipa AAFBR pe parcursul anului 2018 confirma sustinerea in randul membrilor a obiectivelor noastre. Astfel, printre cele mai importante proiecte realizate de catre echipa AAFBR in anul trecut, amintim urmatoarele:

- **Continuarea proiectului „AAFBR – Newsletter”**, prin publicarea numarului cinci al publicatiei noastre in luna februarie, urmata de acest nou numar la finalul primului semestru;
- **AAFBR – partener principal la o serie de conferinte importante**, precum: Conferinta de Risc de Tara Coface (Mai 2018) si IBR Summer Banking Academy (Iunie 2018);
- **Dezvoltarea programelor CEFA si CIIA**, prin demararea unei noi serii de 15 candidati pentru primul nivel CEFA;
- **Cresterea numarului de membri**, la finalul primului semestru din acest an, AAFBR ajungand la 101 membri activi, fata de aproape 60 de membri acum doi ani;
- **Dezbateri**, prin organizarea de noi evenimente in care membri AAFBR se pot intalni cu personalitati importante din mediul de afaceri. Astfel, in luna mai a anului curent, asociatia noastra a fost onorata sa-l aibe in mijlocul sau pe Dl. Petru Vaduva, CEO Tiriac Holding.

Ne bucuram ca proiectele AAFBR sunt sprijinite de un numar in crestere al membrilor asociatiei. Astfel, doar pe parcursul primului semestru din anul curent, echipa AAFBR s-a extins cu inca 5 noi colegi, fiecare in parte cu o experienta extinsa in domeniile in care s-au specializat. La sectiunea special dedicata membrilor noi, puteti gasi mai multe detalii despre o parte dintre cei care s-au alaturat asociatiei noastre dupa momentul publicarii newsletterului anterior.

De asemenea, Asociatia Analistilor Financiar Bancari din Romania a convocat Adunarea Generala Extraordinara in data de 21 Mai 2018, sedinta in care, majoritatea membrilor cu drept de vot au ales Consiliul Director al asociatiei, cu un mandat de 2 ani. Intr-un an in care asociatia noastra implineste un deceniu de activitate, membrii au optat pentru stabilitate si continuarea proiectelor noastre. Astfel, Consiliul Director a fost reales pentru un nou mandat de inca 2 ani, cu mentiunea ca in echipa de conducere a fost ales un nou membru ca Vicepresedinte, respectiv Dna. Daniela Ropota, prima absolventa CIIA in Romania si cu o experienta de 13 ani in piata de capital.

Mai departe, va invitam sa parcurgeti opiniile exprimate de catre membri AAFBR in editia prezenta a publicatiei de specialitate. Ne bucuram sa primim orice opinie si sugestie cu privire la publicatia realizata de echipa noastra pe adresa newsletter@aafb.ro.

Semnata,

Consiliul Director al AAFBR
Iancu GUDA, Presedinte
Daniela ROPOTA, Vicepresedinte
Adrian CODIRLASU, Vicepresedinte
Ionut DUMITRU, Vicepresedinte
Mihail STAN, Vicepresedinte

3. PARTENERIATE AAFBR SI MEMBRI NOI

3.A CEFA PRIN PARTENERIATUL AAFBR – IBR

CEFA Diploma – Standardul European de competenta pentru analistii financiari

In baza parteneriatului dintre Asociatia Analistilor Financiar-Bancari din Romania (AAFBR) si Institutul Bancar Roman (IBR), in anul 2014 au fost lansate cursurile de pregatire pentru sustinerea examenului in vederea obtinerii CEFA Diploma – *Certified European Financial Analyst Diploma*. Pe plan european, certificarea este oferita de The European Federation of the Financial Analysts Societies (EFFAS), reprezentata in Romania de catre AAFBR, care pune la dispozitie atat structura de examinare, cat si lectorii, din cadrul membrilor sai, experti cu reputatie si practica profesionala in domeniile acoperite de *curricula* cursului (valoarea de piata a unei companii, analiza situatiilor

financiare, finante corporatiste, instrumentele cu venit fix, evaluarea si analiza instrumentelor derivate, managementul portofoliului, etica, reglementari specifice, etc).

In baza experientei in livrarea cu succes a cursurilor de pregatire in vederea sustinerii examenelor pentru obtinerea certificarilor profesionale internationale, IBR ofera cadrul de procedura, organizatoric si logistic, necesar asigurarii nivelului de calitate educationala cerut de EFFAS.

Certificarile profesionale au devenit o alternativa preferata la programele MBA/EMBA, fiind mai aplicate, conectate mai mult cu partea profesionala si oferind un set de cunostinte, abilitati si competente relevante pentru o anumita profesie, asigurand detinatorilor un avantaj profesional competitiv foarte apreciat de angajatori.

CEFA Diploma este recomandata urmatoarelor categorii de profesionisti: analisti financiari din banci, din departamentele: trezorerie, companii, *private & investment banking*; cei care activeaza in domeniile: fonduri de investitii, fonduri de pensii, asigurari de viata, *wealth management*; profesionisti din orice sector al economiei care lucreaza in domeniul investitiilor, trezoreriei, manageri de portofoliu, *assets managers*, manageri financiari; profesionisti din domeniul reglementarii si supravegherii sectoarelor mentionate; oricarui profesionist care doreste sa exceleze in domeniul investitiilor si sa-si certifice calificarea si experienta profesionala.

Durata programului este de un an si jumatate (*blended learning*: **cursuri intensive la clasa**, vineri – sambata, 16 zile, si **studiu individual**, cu tutoriat din partea lectorilor).

Avantajele participarii la cursurile de pregatire pentru *CEFA Diploma* organizate de AAFBR & IBR sub egida EFFAS, sunt urmatoarele:

- un pachet de training aplicat, livrat de lectori care fac parte din elita profesionistilor in industria serviciilor financiare;
- orarul cursurilor este adaptat programului de lucru al cursantilor, neinterferand cu acesta;
- un excelent raport calitate – pret (*“best value for your money”*) si un avantaj competitiv important la sustinerea examenelor.

Diploma CEFA atesta recunoasterea la nivel european, a competentelor profesionale necesare in portofoliul unui analist financiar de top. Competentele obtinute prin finalizarea cu success a programului CEFA pot fi fructificate intra- si inter-industrii: banci, piata de capital, asigurari, corporatii, autoritati de reglementare etc.

Incepand cu anul 2017, cei interesati doar de o anumita tematica specializata din cadrul CEFA, dar si cei care doresc sa cunoasca programul si modul in care acesta se desfasoara, prin participarea efectiva si activa la o sesiune de curs, au posibilitatea sa se inscrie, exclusiv, doar la anumite module tematice.

Actualitatea tematicii programului CEFA si utilitatea acestuia in practica profesionala este demonstrata, fie prin beneficiile aferente detinerii unei certificari profesionale de prestigiu pentru cei care parcurg intreg programul, fie prin ultra-specializare intr-un anumit domeniu, la standarde europene, pentru cei care opteaza doar pentru participarea la unul sau la cateva module din cadrul programului.

Cea de-a patra serie a programului **CEFA Diploma** a fost lansata pe **19 ianuarie 2018** (durata programului: Ianuarie 2018 – Aprilie 2019). La aceasta serie a programului s-au inscris 18 profesionisti, provenind din sistemul bancar, piata de capital, companii, etc.

O noua serie CEFA Diploma va fi lansata la finele anului 2018!

Pentru detalii despre programul CEFA Diploma si ofertele speciale disponibile va rugam sa contactati IBR. Date de contact: Emilia Frunza – Training Coordinator, emilia.frunza@ibr-rbi.ro, telefon: +4.0748.886.834.

Autor: Gabriela HARTESCU, Director General al Institutului Bancar Roman, membru AAFBR

3.B IMPRESII DESPRE CEFA

Anca MUNTEANU, absolventa CEFA in anul 2018

„CEFA a reprezentat pentru mine oportunitatea de a sedimenta cunostinte de analiza financiara si macroeconomie si de a interactiona cu profesionisti din domeniu, atat din Romania cat si din alte tari membre EFFAS, prin intermediul scolii de vara de la Madrid. Programul este foarte intens, cerand din partea cursantului un efort semnificativ pe parcursul celor aproximativ 2 ani. Consider ca avantajul major fata de programe similare il constituie orele de la clasa sustinute de lectori extraordinari, adevarati profesionisti in domeniu. Subiectele atinse de acest program sunt necesare atat celor care lucreaza in domeniul financiar cat si celor care conduc o afacere, pentru intelegerea fenomenelor economice, alegerea proiectelor de investitii si gestionarea eficienta a cash-flow-ului companiei.”

3.C MEMBRI NOI IN CADRUL AAFBR

Dragos POPESCU este Arbitragist principal in cadrul Directiei operatiuni de piata a Bancii Nationale a Romaniei. Anterior a lucrat ca economist in cadrul Directiei politica monetara a BNR si la Fondul de Garantare a Depozitelor in Sistemul Bancar. A absolvit Facultatea de Relatii Economice Internationale si programul de master Managementul fondurilor structurale ale Uniunii Europene, ambele in cadrul Academiei de Studii Economice Bucuresti, iar ulterior a obtinut titlul de doctor in economie acordat de Institutul National de Cercetari Economice "Costin C. Kiritescu" al Academiei Romane. In prezent este candidat CFA Nivelul II.

Simona JUGASTREANU a absolvit in anul 2003 Academia de Studii Economice, sectia Contabilitate si Informatica de Gestiune si a inceput cariera la Ernst & Young, unde a invatat ce inseamna profesionalismul si determinarea. Din noiembrie 2006 lucreaza la Garanti Leasing, unde a avut diverse roluri in Departamentul Financiar, incepand cu Financial Controller pana la pozitia prezenta de Coordonator al acestui departament format din 12 persoane si care se ocupa de doua companii ce ofera leasing financiar si operational. In cei 11 ani de activitate profesionala a avut multe provocari, atat legate de responsabilitatile proprii cat si de activitatea celor doua companii de leasing care s-au marit an de an insa a reusit in aceasta perioada sa creasca, invatand impreuna cu echipa pe care acum o conduce. Simonei ii place sa acumuleze cunostinte si sa relationeze, sa se dezvolte atat pe plan profesional cat si personal, ceea ce a motivat-o sa se inscrie in AAFBR, cu dorinta de a capata alaturi de noi o perspectiva mai buna asupra mediului macroeconomic si de a ne inspira unii pe altii pentru a construi ceea ce visam.

Dupa absolvirea Academiei de Studii Economice, Raluca a construit o cariera impresionanta, acumuland peste 20 de ani de experienta in companii de renume precum Coca Cola, Ericsson, GSK, iar incepand cu anul 2009 in compania Ursus Breweries. In aceasta perioada a acoperit toate aspectele legate de domeniul economico-financiar (planificare strategica, bugetare, raportare si analiza economico-financiara in colaborarea cu partenerii de business) precum si domenii colaterale: vanzari, managementul veniturilor si al creditului comercial, etc. In paralel, Raluca si-a continuat studiile, absolvind ACCA in anul 2007, Executive MBA – WU University in anul 2014 si EMDP organizat de Ashridge Business School pentru tinerii manageri SABMiller in anul 2015. Intrebata despre motivatia de a deveni membru AAFBR, Raluca ne-a spus ca are multiple motive, citam: *“Cred ca pot sa fiu una dintre sinapsele mediului de business. Devenind membru AAFBR sunt conectata la tendintele si provocarile de actualitate referitoare la perspectiva economiei iar experienta, expunerea si profesionalismul membrilor AAFBR vor fi catalizatori in procesul de transfer de cunostinte de la macro catre micro. Pe de alta parte vin cu un business acumen care sper sa ajute la intelegerea mai buna a aspectelor cu care se confrunta mediul de business, intr-un cuvand pot aduce “lumea” si provocarile reale ale mediul de business, in special corporatist, in vizorul AAFBR”*

II. MEDIUL MACROECONOMIC, SECTORUL FINANCIAR BANCAR SI MEDIUL DE AFACERI

1. 5 MITURI DESPRE PILONUL I SI PILONUL II DE PENSII

Mitul Nr. 1: Pilonul I si Pilonul II au acelasi regim de proprietate

Pilonul I reprezinta pensia publica, pensie ce este platita de stat prin contributiile (impozitele) prezente platite de catre populatia activa, pentru pensionarii actuali.

Pilonul II reprezinta pensia privata obligatorie, care se constituie pe baza contributiilor private obligatorii ale participantului la un fond de pensii private.

In timp ce pensia de Pilon I reprezinta o obligatie a statului, platita din fonduri publice, pensia privata (Pilon II) este proprietatea privata a participantului la un fond de pensii private. Conform legii 411/2004: "Art. 48. - (1) Participantul este proprietarul activului personal din contul sau"

Un exemplu in acest sens este si tratamentul in cazul decesului participantului. Astfel, in cazul pensiei publice, dreptul de a o primi este pierdut in momentul decesului, inasa in cazul pensiei private (Pilon II) acest drept este transferat mostenitorilor. Astfel dreptul de proprietate este confirmat de faptul ca pensia privata de Pilon II este mostenita. Nu putem lasa ca mostenire ceva ce nu este al nostru.

Mitul Nr. 2: Valoarea pensiei publice este sigura

Conform Constitutiei, dreptul la pensie publica este garantat. Insa valoarea pensiei publice nu este garantata. Atat valoarea pensiei, cat si varsta de pensionare sunt stabilite prin lege. Lege care se poate modifica in functie de situatia economica viitoare. De exemplu, prin majorarea varstei de pensionare.

Populatia Romaniei a scazut cu circa 3,5 milioane de locuitori in ultimii 30 de ani. Acest trend demografic va continua in conditiile atat a sporului natural negativ cat si al emigratiei. Astfel, la nivelul anilor 2035-2040 se va ajunge la situatia ca o persoana activa sa sustina in jur de 2,5 pensionari (fata de in jur de 1,3 in prezent). In aceste conditii, sistemul de pensii publice va avea probleme de sustenabilitate. Prin urmare, solutiile de echilibrare vor putea fi: majorarea taxarii, majorarea mai lenta a valorii pensiei sau chiar stagnarea ei, cresterea varstei de pensionare (ceea ce conduce implicit la reducerea intervalului in care este primita pensia de catre pensionar si la reducerea valorii totale a pensiilor primite).

Mitul Nr. 3 Sistemul public de pensii are randament

Rolul sistemului public de pensii este solidaritatea sociala. Pensiile actuale sunt platite din contributiile de asigurari sociale ale persoanelor active. In conditiile in care aceste contributii sunt insuficiente, diferenta este completata de stat prin imprumuturi. Aceasta este situatia actuala in Romania, sistemul public de pensii este in deficit, acest deficit fiind finantat prin imprumut.

In cazul in care s-ar calcula "randamentul" Pilonului I, acesta ar fi puternic negativ. De exemplu, calculand in termeni reali, ca procent din salariul mediu, contributia este de 21.25% din salariul mediu timp de aproximativ 40 de ani, iar pensia primita este de pana la 45% din salariul mediu timp de aproximativ 10 ani. Astfel, "randamentul" ar fi pozitiv fie daca angajatul ar contribui la bugatul de asigurari sociale (ar lucra) maxim 20 de ani, fie daca ar trai ulterior pensionarii cel putin 20 de ani. In cazul in care este luata in considerare si valoarea in timp a banilor, "randamentul" devine si mai negativ.

Mitul Nr. 4: Contributorii la Pilonul II pot pierde toate contributiile virate

Actiunile fondurilor private de pensii sunt strict segregate de actiunile administratorului fondului privat de pensii. Aceste actiuni sunt tinute, iar valoarea lor calculata de o institutie depozitara (banca), independenta de administratorul fondului de pensii. Prin urmare, falimentul administratorului fondului de pensii private nu afecteaza actiunile fondului de pensii private administrat (fondul de pensii nu intra in faliment nici in cazul falimentului administratorului).

De asemenea, ca si in cazul depozitelor bancare, pentru fondurile de pensii functioneaza o schema de garantare a contributiilor. Astfel, contribuitorului ii sunt garantate toate sumele depuse din care se deduc comisioanele platite.

Valoarea activelor precum si istoricul contributiilor pot fi consultate online, administratorii fondurilor de pensii private avand aplicatii online in acest sens (aplicatiile fiind similare celor de internet banking).

Mitul Nr. 5: Fondurile private de pensii nu contribuie la dezvoltarea pietei de capital romaneasca

Fondurile private de pensii au investit aproximativ 90% din active in Romania.

Fondurile private de pensii sunt investitorul institutional nr. 1 pe Bursa de Valori Bucuresti, avand detineri de aproximativ 1,9 mld. EUR la companii cotate pe Bursa de Valori Bucuresti, adica 20% din actiunile liber tranzactionate (free float) si asigurand 15% din lichiditatea pietei.

De asemenea, fondurile private de pensii sunt investitorul institutional nr. 2, dupa sistemul bancar, pe piata titlurilor de stat, detinand aproximativ 14% din emisiunile de obligatiuni guvernamentale.

Rolul fondurilor de pensii private pe piata de capital romaneasca a fost remarcat si de catre Comisia Europeana, care, in Raportul de Tara publicat in 2018 mentioneaza: "reformarea pilonului II de pensii poate reduce sustenabilitatea sistemului de pensii si performantele pietei de capital locale".

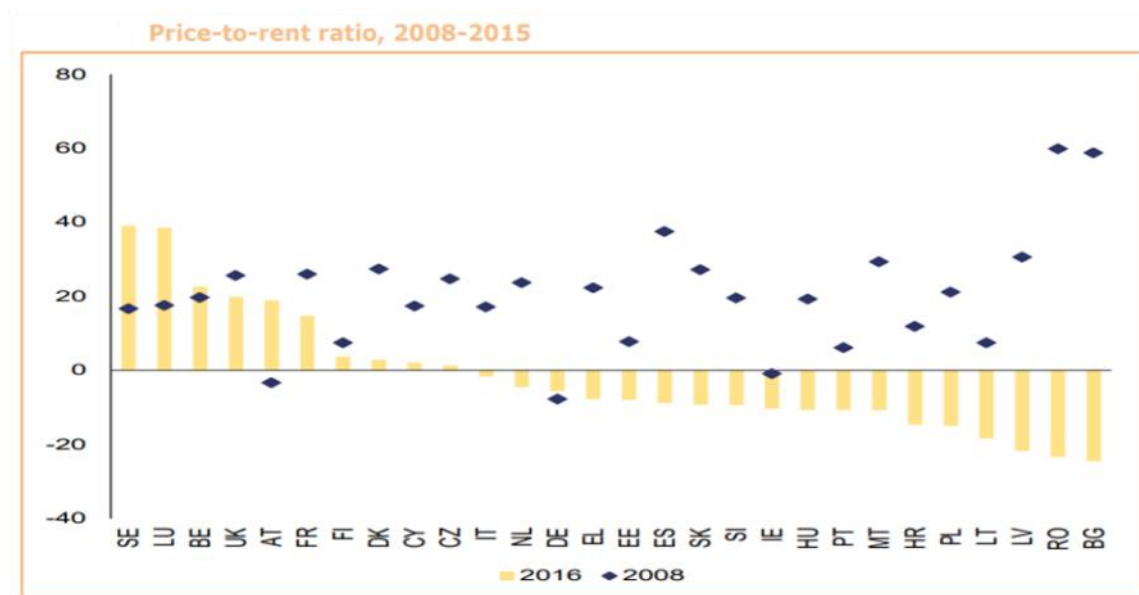
Autor: Adrian CODIRLASU, Vicepresedinte AAFBR

2. SUNT MOTIVE DE INGRIJORARE PRIVIND PRETURILE PIETEI IMOBILIARE REZIDENTIALE DIN ROMANIA?

Bula imobiliara acumulata in perioada 2005-2008 in Romania si amploarea corectiei care a urmat au lasat cicatrici grele in amintirile oamenilor, asa ca pana si cresterile de preturi ale locuintelor din ultimii 1-2 ani au trezit temeri ca ne-am afla in pericol. Credem ca exista argumente care sa sugereze ca piata se afla intr-o pozitie considerabil mai buna decat acum un deceniu. Mai mult, oferta foarte mare ar putea opri o accelerare semnificativa a preturilor inca inainte ca aceasta sa inceapa. De altfel, preturile tranzactionate raportate de Eurostat, nu cele afisate pe site-urile de vinzari imobiliare, pe care le auzim de cele mai multe ori la stiri, anunta deja o „racire” a pietei, cu o crestere de numai 5,6% in ritm anual in T4 2017. Totusi, exista suficiente elemente de fragilitate care, in cazul unor probleme care s-ar manifesta pe alte planuri, s-ar transpune in perioada dificila si pentru piata imobiliara. Precizam din start ca acest articol si-a propus sa evalueze situatia din prisma preturilor imobiliare, nu neaparat a soliditatii cererii, mai ales ca pana relativ recent, subiectul „bulei” a fost cel mai prezent unghi in dezbaterile publice. Pe de alta parte, declaratiile recente ale bancii centrale au vizat mai degraba ingrijorari legate de un grad de indatorare prea ridicat, aspect care ar merita tratat intr-un articol separat.

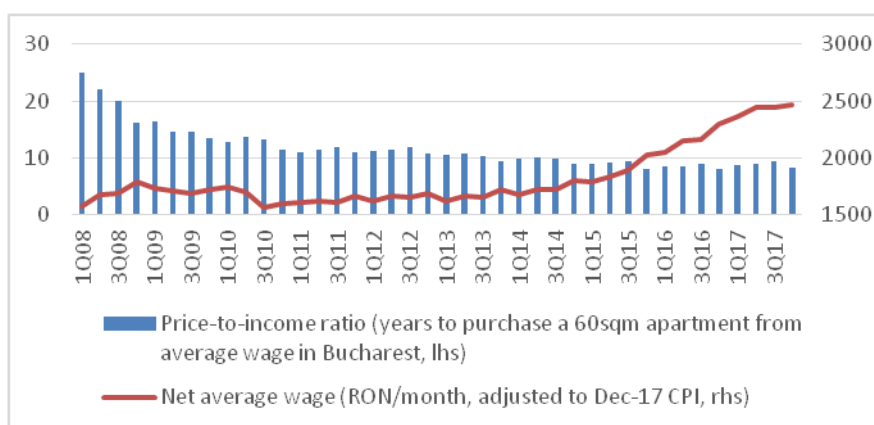
Teza supraevaluarii activelor imobiliare

In cazul majoritatii covarsitoare a romanilor, proprietatile rezidentiale nu sunt vazute drept o investitie care sa aduca venituri. De altfel, Romania are cea mai mare pondere a numarului persoanelor care au in proprietate locuinta in care stau (96% versus o medie UE de 69%). Desigur, aceasta statistica s-ar putea sa fie denaturata de evaziunea ridicata – multe contracte de inchiriere nu sunt declarate ca atare – dar exista si alte indicii (cum ar fi sondajele) care arata cat de importanta este detinerea unei locuinte pentru romani, mai ales in comparatie cu vest-europenii. Din acest motiv, consideram ca o raportare a preturilor imobiliarelor la nivelul chiriilor nu ofera o imagine completa; dimpotriva, este posibil ca nivelul relativ scazut al chiriilor raportat la preturile locuintelor sa fie influentat tocmai de apetenta mai mare pentru cumpararea de locuinte. Oricum, raportul dintre preturi si chiriile brute ramane net inferior in Romania fata de celelalte piete europene si se afla mult sub media istorica, potrivit calculului Comisiei Europene, in pofida faptului ca si acest raport ar arata, probabil, altfel daca nu ar exista evaziunea.

Source: Eurostat, ECB, OECD, BIS, European Commission calculations.
Note: Gap compared to the long-term average over 1995-2016.

Asadar, avand in vedere ca avem de-a face cu o piata a cumparatorilor, nu a investitorilor, argumentul cheie se poate rezuma astfel: salariul mediu real din zilele noastre (ajustat la inflatie) cumpara peste 70% mai multe bunuri si servicii decat cel din 2007-2008, in timp ce pretul locuintelor este cu mai bine de 40% sub maximele pre-criza (in pofida cresterilor din ultimii ani). Un indicator cheie pentru analiza cifrelor este raportul dintre salariul mediu anual si pretul apartamentelor. In cazul Bucurestiului, raportul s-a corectat de cca. trei ori fata de anul 2008, de la 25 ajungand la 8-9 in ultimii ani pentru un apartament de 60 metri patrati; din pacate, statistici comparabile pentru preturile apartamentelor din alte tari din regiune sunt greu de gasit, totusi pentru Varsovia din calculele noastre a rezultat un raport de peste 9 la finalul anului 2017 intre salariul mediu real si pretul mediu al unui apartament de 60 metri partati. Alte indicii sugereaza ca Budapesta sau Praga ar fi, de asemenea, peste nivelul Bucurestiului. De altfel, pietele din regiune inregistreaza in prezent cresteri mai puternice ale preturilor apartamentelor decat Romania dupa ce in 2009-2010 au suferit o corectie mai redusa.

Calculare proprii ale autorilor pe baza datelor publicate de INS si imobiliare.ro

Este nivelul actual al preturilor imobiliare rezidentiale sustenabil?

Unul dintre cele mai valoroase indicii pentru a raspunde la aceasta intrebare vine de la Banca Centrala Europeana. Periodic, BCE publica in cadrul European Systemic Risk Board o serie de indicatori, inclusiv pe tema supra-subvaluarii activelor imobiliare rezidentiale. Pe modelul BCE, Romania apare ca fiind cea mai subvaluata piata din UE in momentul de fata, dupa ce in 2007 era considerata printre cele mai supraevaluate.

Concentrarea zonelor rezidentiale din Romania si alte „nevoi imobiliare”

Faptul ca zone intregi din Romania nu s-au dovedit viabile economic a fost un dat al ultimelor decenii, aspect care a dus la o migratie masiva in afara tarii. Totusi, credem ca majorarile salariale din ultimii ani au dat nastere si unui alt fenomen care se va sedimenta pe termen mediu: cel al relocarii populatiei din aceste regiuni in interiorul tarii ca alternativa la emigrare. Acest aspect a fost subliniat si de un sondaj realizat anul trecut de Banca Mondiala. Intrebati in ce oras din Romania ar dori sa se mute, ponderea celor care au spus Bucuresti a fost comparabila cu raspunsurile care au indicat Timisoara, Brasov sau Cluj-Napoca (Clujul fiind cel dintai in clasamentul intentiilor de migrare). Pe baza acestor raspunsuri, Banca Mondiala a estimat ca intre 200,000 si 260,000 de persoane si-ar dori sa se mute din alta localitate intr-unul din aceste patru mari orase. In ultimii ani, orasele viabile din punct de vedere economic s-au dovedit a fi atragatoare. Interesant este ca doar 6 judete au avut o crestere neta a numarului de locuitori in perioada 2012-2017¹, perioada in care la nivelul intregii tari populatia s-a redus cu jumatate de milion de persoane; precizam ca in aceasta perioada Ilfov a avut o crestere semnificativa, de peste 60,000 persoane, in timp ce populatia Bucurestiului a scazut semnificativ.

Chiar si imperfecte, datele demografice arata o tendinta clara de cristalizare in jurul zonelor viabile economic, care, deloc intamplator, sunt si in care se construiesc cele mai multe locuinte.

1. Date disponibile la Institutul National de Statistica privind populatia rezidenta doar incepand cu anul 2012

	Populatie (2017, judet/ regiune)	Evolutie populatie rezidenta (2012-2017)	Estimari emigranti potentiale in urmasorii ani (in capitala de judet)	Livrari locuinte in capitala de judet (cu exceptia "Total Romania)	Crestere aproximativa a stocului de locuinte in 2017
Total Romania	19.644.350	-451.646	~1.700.000 (schimbare resedinta)	53.300	0,6%
Bucuresti-Ilfov	2.287.347	8.202	245.820	9.500	~1,0%
Iasi	789.977	16.998	73.100	>3.000	~2,0%
Timis	698.201	12.380	201.960	>3.000	~2,0%
Cluj	702.904	9.296	260.440	~3.000	~2,0%
Brasov	550.747	1.228	196.010	~2.100	~1,5%
Sibiu	399.758	1.153	87.720	~1.800	~2,0%
Constanta	678.406	-5.460	67.320	>3.000	~2,0%

Calculare proprie ale autorilor pe baza datelor publicate de Coldwell Banker, Banca Mondiala si INS

In mod normal, aceasta migratie interna creaza si o cerere reala pentru locuinte in aceste orase. Totusi, avand in vedere ca oferta nu a tinut pasul cu cererea in ultimii ani, preturile din Cluj-Napoca, Timisoara sau Brasov ar putea sa nu fie la fel de sustenabile (avand in vedere raportul venit anual/preț) precum cele din Bucuresti.

Discutam, totusi, de o situatie foarte diferita fata de cea din perioada 2006-2008, cand investitori persoane fizice care cumparau chiar si zeci de apartamente o data intr-un proiect reprezentau o parte semnificativa a pietei. Din pacate, nu exista statistici publice in acest sens, dar experienta de tranzactionare a Colliers prin brokerii activi atunci atesta aceasta realitate fundamental diferita de acum un deceniu.

Altfel, exista si alte elemente care sa sustina in continuare faptul ca exista o nevoie reala de locuinte mai ales in orase sau in vecinatatea aglomerarilor urbane. Spre exemplu, tinerii romani pleaca din casa parentala, in medie, la varsta de 28 de ani, fata de varsta medie in UE de 26 de ani. Romania inregistreaza cea mai mare rata de supra-aglomerare cu care se confrunta familiile din UE de 48% fata de media europeana de cca. 17%.

Intrebarea cheie este de fapt: cat de mare este cererea solvabila?

Un numar semnificativ de gospodarii din Romania (cca. 40%, potrivit Eurostat) traiesc la limita saraciei, majoritatea acestor in mediul rural. Chiar si in cazul oraselor mari, cate din cele cateva mii de locuinte livrate anual (respectiv peste 10,000 in cazul Bucurestiului) pot fi intr-adevar cumparate?

O dovada a adaptarii ofertei la puterea de cumparare reala a romanilor este faptul ca dezvoltatorii au devenit mai flexibili in ultimii ani si au redus suprafetele construite post-criza. Pe de alta parte, remarcam ca suprafata apartamentelor nou construite anul acesta este in crestere, fapt care poate fi corelat cu cresterea veniturilor populatiei.

Totusi, daca presupunem ca mare parte din locurile de munca nou-create in marile centre urbane sunt de buna calitate (spre exemplu, potrivit Eurostat, Bucurestiul are una din cele mai mari ponderi a persoanelor angajate in sectorul high-tech din Uniunea Europeana, undeva spre 10%, nivel comparabil cu al Londrei), atunci si veniturile peste medie ale acestor salariati sunt in masura sa sustina o cerere solida de locuinte.

De asemenea, avand in vedere ca serviciile noi care se dezvoltă accelerat - de tipul IT&C sau BPO/SSC - sunt mai degraba „tradables”², inseamna ca si preturile serviciilor in general creste (efect Balasa-Samuelson). Acest fenomen conduce la salarii mai mari in general, nu doar in cazul serviciilor care pot fi exportate.

2. Ne referim la servicii care, asemeni marfurilor, pot face obiectul unor tranzactii de export-import

Nu in ultimul rand, Banca Nationala a Romaniei a calculat un „indice privind accesul la finantare” pentru trei orase din tara si pentru media nationala³ (calculat pe baza venitului disponibil mediu). Pentru apartamentele de 2 camere, raportul era supraunitar la nivel national, ceea ce sugereaza ca venitul mediu este peste cel care ar fi considerat optim in cazul accesarii unui credit ipotecar. La apartamentele de 3 camere, media pe tara era foarte putin sub 1. Daca luam in considerare cresterea dobanzilor ROBOR din ultima vreme probabil acest indicator s-a inrautatit.

Pe de alta parte, cresterile salariale raman mult superioare (+14% in 2017) ritmului in care se scumpesc locuintele (+6% in 2017, potrivit Eurostat); mai mult, salariul mediu net pe economie publicat oficial este semnificativ mai mare in realitate, in Romania evaziunea fiscala fiind la un nivel ridicat. Astfel, raportul dintre venitul disponibil mediu si cel optim pentru cumpararea unei locuinte ar trebui sa ramana favorabil.

Vulnerabilitatile pietei

Asa cum am mentionat inca de la inceput, exista cateva elemente de vulnerabilitate pentru piata imobiliara rezidentiala din Romania. Printre cele mai importante ar fi nivelul precar de educatie financiara, ce conduce la situatii in care cumparatorii acceseaza un credit mai mare decat cel pe care l-ar putea rambursa in cazul in care economia ar intra intr-o perioada de corectie, asa cum s-a mai intamplat inaintea perioadei de criza. Tentatia de „mai mare” ramane o realitate a unei economii emergente ce inca nu a uitat lipsurile din perioada comunismului si care, pe de alta parte, inca nu a trecut prin multe cicluri „boom-bust” pentru a invata pe propria piele asemenea lectii dureroase.

Altfel, cresterea importantei sectorul tertiar in fata celui industrial inseamna si ca ajustarile pot fi, poate, mai dureroase, in viitor. Pe scurt, poate fi mai greu si mai costisitor sa muti o fabrica decat o afacere din domeniul serviciilor, pe care o leaga de Romania un simplu contract de inchiriere intr-o cladire de birouri si angajatii (ale caror costuri de disponibilizare oricum ar fi printre cele mai mici la nivel global). Si avand in vedere mobilitatea crescuta a capitalului si a fortei de munca, poate nici nu va fi nevoie de ceva tensiuni in economia globala pentru a aduce la suprafata aceste evolutii nefaste; s-ar putea sa fie suficienta si o succesiune de politici publice gresite.

Alte elemente care cresc fragilitatea pietei ar fi contextul macroeconomic general, care nu mai este atat de bun ca in urma cu doi ani si care plaseaza Romania intr-o pozitie slaba fata de alte tari din UE (inclusiv din regiune). Totodata, incoerenta politicilor publice poate genera probleme in viitor, dar ar fi o pura speculatie sa afirmam in ce fel ar putea afecta piata rezidentiala.

Nu mai putin important ar fi aspectul ca piata imobiliara are un caracter profund pro-ciclic, iar dezvoltatorii iau decizii mai degraba reactiv. In cazul Romaniei, vestile au fost, in general, bune in ultimii ani, insa faptul ca ne aflam intr-o faza oarecum tarzie a ciclului economic nu este deloc incurajator. Desi din cauza riscurilor (in crestere) am ezita sa concluzionam fara echivoc faptul ca avem de-a face cu o piata subevaluata, aspectele pozitive cantaresc mai mult in momentul de fata in opinia noastra: preturile sunt cu 40% sub varful atins anterior crizei, in timp ce veniturile au crescut, in termeni reali, cu mai mult de 70%. Astfel, consideram ca din perspectiva fundamentelor, activele rezidentiale nu sunt in prezent supraevaluate in Romania, fiind inca spatiu pentru cresterea in continuare a preturilor acestora atata vreme cat si tendintele din zona pietei muncii se pastreaza.

Autori: Mihai PATRULESCU, membru AAFBR si Senior Associate Colliers International Romania si Silviu POP, Head of Research Colliers International Romania

3. Date extrase din Raportul asupra stabilitatii financiare publicat de BNR in decembrie 2017

3. DIGITALIZAREA SERVICIILOR FINANCIARE IN UNIUNEA EUROPEANA

Digitalizarea si piata unica digitala europeana

Digitalizarea economica si sociala din cadrul UE si realizarea pietei unice digitale europene este una din prioritatile Comisiei Europene conduse de Jean Claude Juncker si are ca premiza libertatea de miscare a bunurilor, a persoanelor, a serviciilor, a capitalului si a datelor in mod garantat indiferent de provenienta, nationalitate sau locul de domiciliu. Piata unica digitala ar putea contribui la dezvoltarea economiei europene prin cresterea numarului locurilor de munca, a competitiei, a investitiilor si a inovatiei.

Digitalizarea economica si sociala din cadrul UE este foarte clar definita de catre indicatorul compus DESI⁴ (Digital Economy & Society Index) care sumarizeaza 30 de indicatori relevanti referitori la performanta digitala europeana si urmareste evolutia statelor membre UE in acest sens.

Cele mai importante dimensiuni ale acestui indicator compus de Economie Digitala si Societate Digitalizata sunt urmatoarele: conectivitatea (care presupune reseaua fixa, mobila si accesibilitatea financiara), capitalul uman (dimensiune care are in vedere abilitatile tehnice de baza si avansate precum si utilizarea si dezvoltarea lor), utilizarea internetului (aceasta dimensiune are in vedere continutul accesat, comunicarea si tranzactiile efectuate), integrarea tehnologiei digitale (presupune digitalizarea business-ului si e-commerce) si nu in ultimul rand digitalizarea serviciilor publice.

Ansamblul acestor dimensiuni contribuie la formarea macro indicatorului de Economie Digitala si Societate Digitalizata (DESI) care este calculat pentru statele membre UE si a carui evolutie este urmarita.

In cateva cuvinte, dimensiunile evocate anterior conduc la digitalizare, economie digitala si societate digitalizata.

Digitalizarea permite in primul rand o informare in timp real, sporirea productivitatii muncii precum si crearea conditiilor de a urmari mai usor performanta, cu impact pozitiv asupra preturilor, crestereavenitului real si cresterea standardului de viata.

Digitalizarea si in particular robotizarea si inteligenta artificiala au creat si creeaza preocupari referitoare la piata muncii. Conform statisticii Eurobarometer 2017 „Atitudinile referitoare la impactul digitalizarii si al automatizarii vietii zilnice”, 75% dintre europeni cred ca digitalizarea are un impact pozitiv in economie, dar in acelasi timp 74 % cred, de asemenea, ca digitalizarea mai degraba inlocuieste joburi decat creeaza. „Cum digitalizarea este un vector urias al schimbarii societatii europene, este de asemenea important ca UE sa ia in serios aceste temeri exprimate, chiar daca unele pot fi considerate nefondate partial sau fondate mai degraba pe perceptii decat pe dovezi” arata documentul intitulat „Rolul Europei in digitalizare, piata muncii si incluziune” - mai 2017 - redactat de catre Directoratul General in Comunicatii, Retele, Continut si Tehnologie⁵.

In acest context, obiectivul principal al Directoratului General pentru Comunicatii, Retele, Continut si Tehnologie este de a gestiona cat mai bine schimbarile, de a transforma evolutiile digitale in oportunitati reale si de a oferi suport capitalului uman in contextul acestor schimbari. In acest proces de transformare catre digitalizare, in mod evident vor exista repercusiuni asupra pietii muncii. Anumite tipuri de meserii vor fi inlocuite, alte meserii vor fi create si altele vor fi transformate.

Pe de alta parte, ritmul de creare al locurilor de munca dupa recesiune a fost acelasi ca intotdeauna, iar in ultimul an s-a depasit varful de dinainte de 2008. Dar in mod clar, digitalizarea va avea un impact asupra tuturor joburilor, de la fermierul care va monitoriza digital umiditatea solului pana la profesorul care va accesa online resursele educationale.

Important de mentionat este ca digitalizarea a creat noi forme de munca si aici ne referim la platformele colaborative, economice ca Task Rabbit, Oltretata, Freelancer, Crowdsourcing, Crowdfunder si Clickworker. Aceste platforme au devenit micro pietele ale muncii care au pus in contact angajatorii cu angajatii in cautare de munca. Aceste platforme colaborative sunt specializate in micro tasking, dar care sa fie de obicei in completarea altor activitati lucrative si care nu puteau fi reglementate sub forma traditionala de colaborare. Aceste forme de colaborare au adus crestere economica si au creat locuri de munca.

4. <https://digital-agenda-data.eu/datasets/desi/indicators>; [https://digital-agenda-data.eu/charts/desi-components#chart={\"indicator\":\"DESI\",\"breakdown-group\":\"DESI\",\"unit-measure\":\"pc_DESI\",\"time period\":\"2017\"}](https://digital-agenda-data.eu/charts/desi-components#chart={\)

5. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/digital-single-market-mid-term-review>

Pe de alta parte, un alt aspect care nu este deloc neglijat de catre Comisia Europeana este cel legat de etica in procesul de digitalizare. In acest sens, Grupul European de Etica in Stiinta si Noile Tehnologii cu suportul Directoratului General pentru Cercetare si Inovatie din cadrul Comisiei Europeene, a facut o declaratie la inceputul lunii martie referitoare la „Inteligenta Artificiala, Robotica si Sisteme Autonome”⁶ Punctul central al acestei declaratii, este ca toate aceste noi tehnologii si tendinte au creat urgente si complexe chestiuni de moralitate si etica.

Eforturile Grupului European pentru Etica in Stiinta si Noi Tehnologii au fost concentrate in directia aflarii unor raspunsuri la provocarile etice, sociale si juridice si de a orienta aceste raspunsuri pentru binele comun. Aceasta initiativa subliniaza nevoia unui dialog si a unui proces de reflectie larg si incluziv. Pe de alta parte acest dialog trebuie sa se concentreze pe valorile in jurul carora dorim sa organizam societatea si rolul pe care aceste tehnologii ar trebui sa le joace. Incepand cu aceasta declaratie este lansat un proces care va pava drumul catre un cadru juridic si etic comun, international si recunoscut in ceea ce priveste designul, producerea, utilizarea si guvernanta inteligentei artificiale, a roboticii si a sistemelor autonome. Declaratia de asemenea propune un set de principii etice fundamentale bazate pe valorile tratatelor europene si a celor din Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene.

Grupul European pentru Etica in Stiinta si Noi Tehnologii considera principii etice si cerinte democratice urmatoarele: demnitatea umana, autonomia, responsabilitatea, justitia, echitatea si solidaritatea, democratia, respectarea legii, securitatea, siguranta, integritatea mentala si fizica, protectia datelor si calitatea privata a vietii. Acest din urma aspect merita sa fie subliniat in sensul ca fiecare cetatean al UE are dreptul ca viata sa privata sa nu interfereze cu sistemele autonome si acest drept face referire si la faptul ca avem dreptul de fi liberi de tehnologiile care influenteaza dezvoltarea personala si opiniile si avem dreptul de a nu fi supravegheati. In lumina preocuparilor referitoare la interferarea sistemelor autonome in viata personala si a sferei private, trebuie data importanta dezbaterii in desfasurare cu privire la introducerea a doua noi drepturi: dreptul la contactul uman relevant si dreptul de a nu ti se face un profil, de a nu fi masurat, de a nu fi analizat.

Grupul European pentru Etica in Stiinta si Noi Tehnologii a cerut Comisiei Europeene sa investigheze ce instrumente juridice are disponibile in mod efectiv pentru a rezolva problemele mai sus mentionate si daca o noua guvernanta si noi instrumente juridice sunt necesare pentru combaterea problemelor amintite.

Dar unde este Romania pozitionata in contextul digitalizarii europene si al realizarii pietei unice digitale europene?

Conform ultimului raport publicat de Comisia Europeana referitor la indicatorul compus DESI (Digital Economy and Society Index) Romania figureaza pe ultimul loc. Cea mai avansata tara cu un scor agregat de 70, 68% este Danemarca, media europeana este de 52,25%, iar Romania are un scor agregat de 33,21%.

Iata de ce:

- din punct de vedere al conectivitatii stam cel mai bine, adica locul 22 din 28. Desi acoperirea cu linii fixe (89%) si mobile (63%) este mult sub media europeana, viteza internetului este mare (70% conexiuni rapide) si costurile sunt scazute (1,1% din venit);
- din punct de vedere al capitalului uman suntem pe ultimul loc la scorul agregat (28 din 28). Avem cel mic mic procent de utilizatori de internet (56%), suntem pe penultimul loc in ceea ce priveste competentele de baza (28% din populatie) si numarul de angajati din IT (1,9% din angajati sunt in IT) si pe locul 17 la numarul de absolventi de facultati de profil IT (16% la mia de locuitori);
- din punct de vedere al modului de utilizare a internetului suntem pe ultimul loc din UE la scorul agregat pentru ca 63% dintre utilizatori citesc stiri online, 67% asculta muzica, numai 8% folosesc servicii bancare, 18% fac cumparaturi online, dar 74% utilizeaza retele sociale;
- referitor la integrarea tehnologiei digitale suntem de asemenea pe ultimul loc din UE la scorul agregat. Un procent de doar 22% din firme fac schimb electronic de informatii, doar 8% folosesc platforme de socializare pentru a se promova, doar 8% din firme emit facturi electronice, doar 5% din firme folosesc servicii cloud si doar 7% din firme isi vand produsele online;
- din punct de vedere al serviciilor publice digitale, doar 6% din utilizatorii de internet acceseaza solutii de e-guvernare iar problemele sunt rezolvate doar in 55% din cazuri. Dar publicarea datelor de catre guvern se realizeaza in procent de 63% ceea ce este un scor bun.

6. http://ec.europa.eu/research/ege/pdf/ege_ai_statement_2018.pdf

In raportul Comisiei Europene referitor la indicatorul compus DESI (Digital Economy and Society Index) din 2017 sunt analizate datele referitoare la 2016 si chiar daca valoarea acestui indicator compus este in crestere fata de 2015, viteza lui de crestere pentru Romania este mai mica decat a celorlalte state europene.

In 10 aprilie 2018, 25 de tari europene au semnat declaratia de cooperare in ceea ce priveste Inteligenta Artificiala cu scopul de a-si uni fortele pentru a avea o abordare europeana aliniata si a atrage toate oportunitatile care pot crea avantaje competitive Europei. Din pacate Romania nu se afla printre statele semnatare ale acestei declaratii.

Trebuie mentionat si faptul ca Romania nu poate fi printre tarile cele mai avansate din punct de vedere digital pentru ca este una din tarile europene cu cea mai mare rata de deprivare (saracie) materiala din UE, cu respectiv 19% dintre romani, dupa Bulgaria cu 30% din populatie si Grecia cu 21%. Tarile cu cea mai mica rata de deprivare (saracie) materiala din UE sunt Suedia (0,8%), Luxemburg (1%) si Finlanda (2%).

Co-autor: Sonia STAN, Membru AAFBR

Stadiul juridic legislativ al procesului de digitalizare al serviciilor financiare in Romania

Pentru ca România sa ramâna o economie atractiva pentru investitori prin asigurarea accesului facil si rapid (online) la aplicatii si servicii legate de plati, investitii, impunatori si depozite si in contextul in care, conform ultimului raport DESI (*Digital Economy and Society Index*) publicat de Comisia Europeana, România ocupa ultimul loc din UE in ceea ce priveste gradul de digitalizare a economiei. Accelerarea procesului de adoptare a tehnologiilor digitale in sectorul financiar din România este o necesitate subliniata de asociatiile profesionale din domeniul financiar. Având in vedere ca una dintre componentele esentiale ale procesului de digitalizare este existenta unui cadru de reglementare care sa permita dezvoltarea acestuia intr-un mediu sigur, eficient si aliniat cerintelor UE, articolul de fata isi propune sa analizeze succint implementarea principalelor instrumente legislative (directive) europene relevante in România precum si tendintele pietei in domeniu.

Directiva 2015/2366 privind serviciile de plata in cadrul unice europene (PSD2) este unul dintre catalizatorii digitalizarii sistemului de plati. Printre altele, PSD2 implementeaza o mai mare deschidere a serviciilor de plati online si a pietei serviciilor de informatii – pâna acum privilegiate–cu privire la conturi, prin introducerea unor noi actori - furnizorii externi de servicii financiare - care vor putea presta servicii de plata prin conectarea la sistemul bancar. Desi termenul de transpunere a PSD2 in statele membre a expirat la 13 ianuarie 2018, România inca nu a luat masuri pentru implementarea PSD2. Conform unui sondaj la nivel european, institutiile financiare din România sunt in întârziere fata de alte state membre, inclusiv din Europa Centrala si de Est (de ex., fata de Polonia sau Cehia) in implementarea masurilor sau identificarea oportunitatilor aferente PSD2.

Totusi, la nivel european, Regulamentul 910/2014 privind identificarea electronica si serviciile de incredere pentru tranzactiile electronice pe piata interna (Regulamentul eIDAS), care vizeaza cresterea increderii in tranzactiile electronice prin implementarea in UE a unei baze comune cu privire la solutiile de semnatura electronica, faciliteaza accesarea de catre clienti a serviciilor financiare in mod digital (*paperless office*). Regulamentul eIDAS se aplica direct inclusiv in România, prin urmare semnaturile electronice calificate create cu certificate calificate emise de un prestator de servicii de incredere calificat din România in conformitate cu Regulamentul eIDAS vor fi recunoscute in orice stat membru UE. Mai mult decât atât, România a facut pasi si in adoptarea unei legislatii interne care sa implementeze masurile Regulamentului eIDAS: prin HG 505/2016, Ministerul Comunicatiilor si Societatii Informativale a fost desemnat organism de supraveghere in România, iar Ordinul 449/2017 reglementeaza procedura de acordare, suspendare și retragere a statutului de prestator de servicii de incredere calificat in conformitate cu Regulamentul eIDAS. Pe lânga acestea, Ministerul Comunicatiilor si Societatii Informativale a elaborat si un proiect de lege pentru armonizarea legislatiei nationale cu prevederile Regulamentului eIDAS, prin care se stabilește regimul juridic al semnaturii electronice și al inregistrarii in forma electronica, precum și condițiile prestarii de servicii de incredere. Desi bancile locale care au participat la dezbaterile textului proiectului de lege au militat pentru o suplete mai mare a mijloacelor de proba (de exemplu, conferirea unei anumite forte probante si semnaturii electronice simple), textul actual al proiectului a mentinut un regim juridic mai strict. In practica, bancile locale au inceput sa introduca procese online care folosesc solutiile de semnatura electronica, iar anumite institutii financiare intentioneaza sa implementeze solutiile 100% online utilizând certificate calificate.

Regulamentul eIDAS prezintă interes și în contextul în care furnizează elemente pentru îndeplinirea obligațiilor legale prevăzute de Directiva 849/2015 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor sau finanțării terorismului (AML4), ca de exemplu măsurile de cunoaștere a clientelei. Nici AML4 nu a fost însă transpusă în legislația națională, deși termenul de transpunere s-a împlinit la 26 iunie 2017. Mai mult decât atât, la nivelul UE există discuții de modificare a AML4 pentru a include prevederi pentru extinderea reglementărilor din domeniu la tranzacțiile cu monede virtuale, care, din cauza nivelului crescut de anonimitate de care beneficiază, prezintă un grad de risc mai mare decât tranzacțiile clasice de fonduri financiare. În acest context, la nivel național, Banca Națională a României a anunțat că descurajează implicarea instituțiilor de credit în activități legate de monedele virtuale, inclusiv din perspectiva furnizării de servicii pentru entitățile care oferă servicii de investiții sau de tranzacționare a acestor monede.

În ciuda întârzierilor în adoptarea unui cadru legal care să faciliteze și să securizeze procesul de digitalizare a serviciilor financiare, Strategia națională privind Agenda Digitală pentru România 2020 confirmă necesitatea adoptării de măsuri pentru facilitarea unor operațiuni cum ar fi verificarea conturilor bancare sau efectuarea de plăți online și prevede printre liniile sale de dezvoltare “implementarea plăților și sistemelor de livrare online” (prin instrumente ca *m-portofel*, care permite ca telefonul mobil să fie folosit ca portofel virtual care conține carduri bancare). De asemenea, Asociația Română a Bancilor anunță derularea mai multor proiecte referitoare la digitalizarea serviciilor financiare, cum ar fi platforma electronică pentru publicarea și administrarea standardelor MyStandards, cooperarea la nivelul sistemului bancar pentru întărirea măsurilor de securitate cibernetică, dezvoltarea unui sistem pentru procesarea electronică a popriilor, precum și transpunerea reglementărilor europene relevante.

Co-autor: Andreea TOMA - Avocat Partener „Leroy și asociații”

4. OPORTUNITATILE SI PROVOCARILE INDUSTRIEI BANCARE PRIN IMPLEMENTAREA GDPR

In contextul actual este unanim acceptat faptul ca strategiile de inovare si de transformare digitala influenteaza toate domeniile de activitate dintr-o societate, iar implementarea digitalizarii in tot mai multe sectoare ale economiei si constientizarea implicatiilor acesteia, este considerata o preconditionie a adaptarii la progres a tuturor entitatilor, fie ele persoane fizice sau juridice. Asadar, dezvoltarea tehnologica poate fi considerat atat o provocare cat si o oportunitate.

Astfel, la provocarea lansata de dezvoltarea tehnologica, Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European si al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protectia persoanelor fizice in ceea ce priveste prelucrarea datelor cu caracter personal si privind libera circulatie a acestor date si de abrogare a Directivei 95/46/CE (**Regulamentul general privind protectia datelor sau GDPR**), care a intrat in vigoare pe **25 mai 2018**, vine ca un raspuns legislativ, tinand cont de amenintarile constante ale digitalizarii care a creat brese prin care infractorii cibernetici pot fura, falsifica sau manipula cu usurinta datele de identitate ale persoanelor fizice. Asa cum am fost cu totii recent martori, Cambridge Analytica, profitand de lipsa de reglementare sau de preocupare in protejarea datelor persoanelor fizice, a folosit neautorizat datele utilizatorilor Facebook in scopuri ilicite. Este de la sine inteles ca publicitatea care s-a facut in jurul acestei situatii, ii va face pe utilizatorii platformelor de socializare, si nu numai, mult mai atenti si mai alerti de acum inainte.

Scopul GDPR este asadar de a proteja persoanele fizice din Uniunea Europeana, in legatura cu prelucrarea datelor cu caracter personal, totodata venind sa consacre protectia acestor date ca drept fundamental in perspectiva globala.

GDPR, abordeaza protectia datelor, atat din perspectiva persoanelor fizice vizate cat si din cea a tuturor institutiilor care prelucreaza date in Uniunea Europeana, avand in centrul reglementarilor sale principiul confidentialitatii, oferind astfel un cadru de protectie sporit, intr-o lume extrem de diversificata.

Pe langa companiile mari bazate integral pe sisteme informatice, un alt tip de societati direct vizate de prevederile GDPR sunt institutiile financiar-bancare, deoarece acestea detin cantitati mari de date ale persoanelor fizice care apeleaza la serviciile si produsele oferite de catre aceste institutii pe piata financiara. Aceste societati sunt astazi solicitate intens atat de aspectele operationale cat si de necesitatea de a se conforma cu reglementarile in continua dezvoltare, existand riscul ca unele prevederi sa intre chiar in contradictie cu altele, prevazute de alta reglementare.

Istoric vorbind, cele mai mari institutii de servicii financiare au prosperat ca fiind adevarate "fortarete" care au protejat viata privata a clientilor, prin prelucrarea atenta a datelor in cadrul institutiei.

In zilele noastre, insa, piata serviciilor financiar-bancare opereaza din ce in ce mai mult ca un ecosistem interconectat de produse si servicii, in care furnizorii, indiferent de dimensiunea si structura acestora, transfera cu usurinta datele clientilor in vederea satisfacerii nevoilor acestora.

Considerat de multi drept o "piatra de hotar" in reglementarea confidentialitatii, GDPR deschide un nou capitol privind protectia datelor, care poate fi studiat atat din perspectiva oportunitatilor cat si a provocarilor:

Din punct de vedere al provocarilor, GDPR introduce constrangeri stricte in ceea ce priveste drepturile clientilor asupra datelor lor personale. Acest lucru reprezinta pentru sectorul serviciilor financiare-bancare, noi cerinte privind obtinerea consimtamantului explicit al clientului pentru prelucrarea datelor sale relevante. Toate institutiile de credit vor avea obligatia de a fi extrem de specifice cu privire la modul in care vor utiliza datele colectate.

O alta provocare pentru institutiile de credit este reprezentata de *dreptul de a fi uitat*. Incepand cu 25 mai 2018, persoanele fizice pot solicita in mod direct eliminarea datelor lor din inregistrarile realizate in vederea prestarii serviciilor financiare. Cu toate acestea institutiile vor putea pastra datele de care au nevoie pentru a asigura conformitatea cu alte reglementari existente in vigoare, in temeiul legii si al relatiilor contractuale – *interesul legitim*.

Interesul legitim al operatorului este un element deosebit de important atunci când va fi folosit ca bază legală a prelucrării, astfel, înainte de a iniția prelucrarea, ar trebui:

- Sa se stabilească „realitatea„ interesului;
- Sa se stabilească necesitatea prelucrării;
- Sa nu se încalce drepturile și nu îi fie afectate interesele persoanei vizate.

Altfel spus, *interesul legitim* trebuie justificat și nu folosit în mod abuziv cu ignorarea drepturilor și intereselor persoanei vizate. *Interesul legitim* nu este în niciun caz „scutul” care asigură legalitatea prelucrării datelor personale în orice situație.

Interesul legitim ale unui operator, inclusiv cele ale unui operator cărui îi pot fi divulgate datele cu caracter personal sau ale unei terțe părți, pot constitui un temei juridic pentru prelucrare, cu condiția să nu prevaleze interesele sau drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei vizate, luând în considerare așteptările rezonabile ale persoanelor vizate bazate pe relația acestora cu operatorul. Acest *interes legitim* ar putea exista, de exemplu, atunci când există o relație relevantă și adecvată între persoana vizată și operator, cum ar fi cazul în care persoana vizată este un client al operatorului sau un angajat. În orice caz, existența unui interes legitim necesită o evaluare atentă, care să stabilească inclusiv dacă o persoană vizată poate preconiza în mod rezonabil, în momentul și în contextul colectării datelor cu caracter personal, posibilitatea prelucrării în acest scop. Interesele și drepturile fundamentale ale persoanei vizate ar putea prevala în special în raport cu interesul operatorului de date atunci când datele cu caracter personal sunt prelucrate în circumstanțe în care nu se preconizează în mod rezonabil o prelucrare ulterioară. De ex. prelucrarea de date cu caracter personal strict în scopul prevenirii fraudelor interne și/sau externe, constituie un *interes legitim* al operatorului de date în cauză.

Toate datele cu caracter personal deținute vor fi documentate, pentru a fi ușor accesibile și pentru a putea înțelege ce date trebuie prelucrate și care trebuie șterse în vederea evitării anumitor încălcări ale legislației, dar și pentru a inventaria informațiile despre modalitatea obținerii consimțământului.

După intrarea în vigoare a GDPR, instituțiile de servicii financiar-bancare au obligația de a raporta orice încălcare a datelor cu caracter personal către Autoritatea Națională de Supraveghere a Datelor cu Caracter Personal în termen de 72 de ore. Notificarea va trebui să includă detalii despre natura și amploarea încălcării, precum și informații de contact pentru responsabilul cu protecția datelor. Societatea va avea obligația de a notifica clientii afectați fără o „întârziere nejustificată”.

Acest lucru va însemna că instituțiile de servicii financiar-bancare vor fi nevoite să identifice de o manieră precisă și centralizată toate fluxurile de date ce se transmit prin sistemele informaționale. Acest proces de centralizare și constientizare a fluxurilor de date reprezintă o provocare semnificativă pentru companiile cu activitate globală, care au o structură complexă și o capacitate de procesare a datelor la nivel mondial și în timp real.

Un alt element crucial în procesul implementării prevederilor GDPR, constă în numirea unui ofiter de protecție a datelor (Data Protection Officer sau DPO). Această numire reprezintă o cerință pentru toate entitățile, publice sau private, care procesează volume mari de date despre clienții lor. Provocarea derivă din neclaritatea responsabilităților unui DPO față de așteptările celor care au sarcina de a supraveghea protecția datelor tinând cont și de întreg mozaicul actual de reglementări la nivel național ori dacă funcția de DPO poate fi asimilată altei funcții deja existente în organizație (ca de ex. CISO).

GDPR prevede că operatorul și persoana împuternicită de operator desemnează un responsabil cu protecția datelor ori de câte ori:

- prelucrarea este efectuată de o autoritate sau un organism public, cu excepția instanțelor care acționează în exercitiul funcției lor jurisdicționale;
- activitățile principale ale operatorului sau ale persoanei împuternicite de operator constau în operațiuni de prelucrare care, prin natura, domeniul de aplicare și/sau scopurile lor, necesită o monitorizare periodică și sistematică a persoanelor vizate pe scară largă; sau
- activitățile principale ale operatorului sau ale persoanei împuternicite de operator constau în prelucrarea pe scară largă a unor categorii speciale de date, menționate la articolul 9, sau a unor date cu caracter personal privind condamnări penale și infracțiuni, menționate la articolul 10 din GDPR.

Un *grup de întreprinderi* poate numi un responsabil cu protecția datelor unic, cu condiția ca responsabilul cu protecția datelor să fie ușor accesibil din fiecare întreprindere.

În cazul în care operatorul sau persoana împuternicită de operator este o *autoritate publică sau un organism public*, poate fi desemnat un responsabil cu protecția datelor unic pentru mai multe dintre aceste autorități sau organisme, luând în considerare structura organizatorică și dimensiunea acestora.

În alte cazuri decât cele de mai sus, operatorul sau persoana împuternicită de operator ori asociațiile și alte organisme care reprezintă categorii de operatori sau de persoane împuternicite de operatori pot desemna sau, acolo unde dreptul Uniunii sau dreptul intern solicită acest lucru, desemnează un responsabil cu protecția datelor. Responsabilul cu protecția datelor poate să acționeze în favoarea unor astfel de asociații și alte organisme care reprezintă operatori sau persoane împuternicite de operatori.

Responsabilul cu protecția datelor este desemnat pe baza calităților profesionale și, în special, a cunoștințelor de specialitate în dreptul și practicile din domeniul protecției datelor, precum și pe baza capacității de a îndeplini sarcinile specifice (vezi mai jos).

Responsabilul cu protecția datelor:

- poate fi un *membru al personalului* operatorului sau persoanei împuternicite de operator sau
- poate să își îndeplinească sarcinile în baza unui *contract de servicii*.

Operatorul sau persoana împuternicită de operator publică datele de contact ale responsabilului cu protecția datelor și le comunică autorității de supraveghere.

Responsabilul cu protecția datelor are cel puțin următoarele sarcini:

- *informarea și consilierea* operatorului, sau a persoanei împuternicite de operator, precum și a angajaților care se ocupă de prelucrare cu privire la obligațiile care le revin în temeiul prezentului regulament și al altor dispoziții de drept al Uniunii sau drept intern referitoare la protecția datelor;
- *monitorizarea respectării GDPR*, a altor dispoziții de drept al Uniunii sau de drept intern referitoare la protecția datelor și a politicilor operatorului sau ale persoanei împuternicite de operator în ceea ce privește protecția datelor cu caracter personal, inclusiv alocarea responsabilităților și acțiunile de sensibilizare și de formare a personalului implicat în operațiunile de prelucrare, precum și auditurile aferente;
- *furnizarea de consiliere la cerere* în ceea ce privește evaluarea impactului asupra protecției datelor și monitorizarea funcționării acesteia;
- *cooperarea cu autoritatea de supraveghere*;
- *asumarea rolului de punct de contact* pentru autoritatea de supraveghere privind aspectele legate de prelucrare, inclusiv consultarea prealabilă, precum și, dacă este cazul, consultarea cu privire la orice altă chestiune.

În îndeplinirea sarcinilor sale, responsabilul cu protecția datelor ține seama în mod corespunzător de riscul asociat operațiunilor de prelucrare, luând în considerare natura, domeniul de aplicare, contextul și scopurile prelucrării.

Introducerea celor două principii pentru operatorii de date și anume “*privacy by design*” și “*privacy by default*”, pot reprezenta provocări majore pentru instituțiile de credit. Multe din instituțiile existente pe piața actualmente, beneficiază de sisteme integrate informaționale, iar implementarea întocmai a regulilor și principiilor stabilite de Regulament va însemna un proces costisitor și de lungă durată privind actualizarea a acestor sisteme.

Consecințele financiare ale încălcării GDPR vor fi semnificative, astfel încât provocarea primordială a tuturor instituțiilor, va fi implementarea adecvată a prevederilor legale atât în faza inițială cât și în derularea continuă a activității.

De asemenea, fiind cu aplicabilitate directă în toate statele membre ale Uniunii Europene și ținând cont de domeniul de aplicare care, în anumite cazuri expres prevăzute, depășește granițele Uniunii Europene, se poate afirma că acest regulament creează condiții de concurență echitabile între instituțiile financiar-bancare.

Având în vedere ritmul accelerat al evoluțiilor tehnologice din ultimii ani, crearea unui nou cadru legal privind protecția datelor cu caracter personal s-a evidențiat ca fiind imperios necesară.

Datele privind viața privată a persoanelor vizate sunt fără îndoială una dintre cele mai valoroase resurse de afaceri din zilele noastre, iar instituțiile trebuie să se asigure că sunt capabile să ofere protecția necesară a acestora.

În mod concret, între oportunitățile aduse de implementarea GDPR se remarcă aceea de a reanaliza și actualiza strategiile de securitate într-un mod care dezvoltă și menține încrederea clienților unei instituții de credit. Deși privit ca un proiect dificil de implementat, bazat pe procese și analize ale informațiilor și fluxurilor de date, conformarea cu prevederile regulamentului nu înseamnă depășirea unui prag ireal, ci poate însemna obținerea unui certificat de încredere a clienților în instituțiile de credit.

Rezultă, așadar, că implementarea GDPR va transfera derularea relațiilor de afaceri cu clienții într-o nouă dimensiune, mult mai transparentă și mai strictă, fără ca prin aceasta să se inducă ideea că responsabilitatea asupra datelor personale aparține exclusiv operatorului de date, pentru că așa cum sugerează termenul însuși - "personal" - înseamnă că fiecare persoană trebuie să își cunoască drepturile dar și obligațiile, deopotrivă, pe care să le exercite în mod onest și legitim.

Autor: Mirela IOVU, membru AAFBR

5. EVOLUTIA PRINCIPALILOR INDICATORI MACROECONOMICI

	2014	2015	2016	2017	T1 2018	Cele mai recente date	Perioada
Produsul intern brut (real), an-la-an	3,1%	4,0%	4,8%	6,9%	4,0%	4,0%	T1 2018
Productia industrială, an-la-an	6,1%	2,8%	3,1%	7,8%	4,9%	4,9%	T1 2018
Lucrarile de constructii, an-la-an	-6,7%	10,6%	-3,8%	-6,2%	-2,1%	-2,1%	T1 2018
Comertul cu amanuntul, an-la-an	6,4%	9,5%	12,4%	10,8%	6,4%	6,7%	Apr-18
Inflatia anuala (sfarsit de perioada)	0,8%	-0,9%	-0,5%	3,3%	5,0%	5,2%	Mai-18
Deficitul/excedentul bugetar cash (% PIB)	-1,9%	-1,5%	-2,4%	-2,9%	-0,5%	-0,7%	Apr-18
Deficitul comercial (mld EUR, FOB-CIF, cumulată)	6,1	8,4	10,0	13,0	4,1	5,3	Apr-18
Deficitul de cont curent (mld EUR, cumulată)	1,0	1,9	3,6	6,3	1,0	1,0	Mar-18
Flux investitii straine directe (mld EUR, cumulată)	2,7	3,0	4,5	4,6	1,3	1,3	Mar-18
Datoria publica (% PIB)	39,1%	37,7%	37,4%	35,0%	35,7%*	35,7%	Feb-18
Dobanda de politica monetara (%)	2,75	1,75	1,75	1,75	2,25	2,5	Iun-18
Cursul de schimb EUR/ RON, sfarsit de perioada	4,48	4,52	4,54	4,66	4,66	4,65	Mai-18

Nota: *februarie 2018

Sursa: BNR, INSSE, Ministerul finantelor

- In T1 2018, produsul intern brut a crescut in termeni anuali cu 4%, incetinind fata T4 2017, cand cresterea anuala a fost de 6.7%; pe partea de productie, cea mai mare contributie apartine industriei, de 1 punct procentual, urmata de comert, servicii si taxe, fiecare avand un aport de 0.8 puncte procentuale la PIB. Pe partea de cheltuieli, consumul privat explica aproape in totalitate avansul economic, mai exact cu o contributie 3.6 puncte procentuale. Investitiile au un aport de 0.8 puncte procentuale iar exporturile nete sunt negative (-0.6 puncte procentuale).
- Investitiile nete din economie sunt in crestere cu 14.3% an-la-an, in T1 2018, avans sustinut de cheltuieli cu utilajele si alte cheltuieli, in timp ce constructiile noi sunt in scadere.
- Sectorul constructiilor marcheaza o scadere de 2.1% an-la-an in T1 2018, datorata in special segmentului rezidential (-24.6% an-la-an). Investitiile in cladiri nerezidentiale au avansat cu 7.7% an-la-an, iar cele din domeniul constructiilor ingineresti marcheaza o crestere de 8.1% an-la-an.
- Comertul cu amanuntul a incetinit in T1 2018, cu o dinamica anuala de 6.4%, jumatate din ritmul observat in T3-T4 2018. Componenta de bunuri alimentare si-a pastrat ritmul (+10.6% an-la-an), in timp ce comertul cu combustibili a intrat in teritoriu negativ, fata de un avans de 14% an-la-an in T4 2017. Cea de a treia mare componenta, de bunuri nealimentare, a incetinit la aproape jumatate (+7.9% an-la-an).

- Industria si-a micșorat și ea ritmul la jumătate comparativ cu T4 2017, înregistrând un avans de 4.9% an-la-an. Cele mai mari creșteri sunt în următoarele sectoare: mașini, utilaje și echipamente (+50.5% an-la-an), activități de servicii anexe extractiei (+43.7% an-la-an), fabricarea produselor de cocserie (+22.5%). Câteva industrii cu aport semnificativ la exporturi, precum fabricarea autovehiculelor, a echipamentelor electrice, a calculatoarelor și a produselor electronice au avut o dinamică anuală între 9-15%.
- În timp ce economia încetinește, inflația atinge vârful ultimilor 5 ani, urcând la 5.4% an-la-an în mai.
- BNR a reacționat la creșterea inflației, ridicând dobânda de politică monetară de 3 ori în acest an, de la 1.75% până la 2.5% și începând să absoarbă excesul de lichiditate.
- Deficitul bugetar este în creștere față de anul trecut, ajungând la 0.65% în primele 4 luni, în comparație cu un surplus de 0.2% din PIB anul trecut în aceeași perioadă. Ritmul de creștere a cheltuielilor (21.5% an-la-an) este dublu față de cel al veniturilor (+11.8% an-la-an). Cheltuielile de personal avansează cu 20.4% an-la-an, dobânzile cu 56.2% an-la-an și subvențiile cu 26.8% an-la-an. Investițiile sunt în creștere, susținute de cheltuielile cu apărarea.
- În iunie, Ministerul de Finanțe a atras de pe piețele internaționale 1.2 miliarde de dolari în euroobligțiuni cu maturitatea de 30 de ani și un randament de 5.2% p.a. A fost cea de a doua vânzare din 2018, după ce în februarie a atras 2 miliarde de euro în euroobligțiuni cu maturități de 12 și 20 de ani.
- Datoria publică este în creștere, ajungând la 35.7% în februarie, de la 35% în decembrie 2017.

Autor: Mihaela NEAGU, membru AAFBR

III. PIATA DE CAPITAL

EVOLUTIA BURSEI DE VALORI BUCURESTI

Valoarea tranzactiilor cu actiuni pe segmentul principal a fost de 5.597,0 mil lei in anul curent pana pe 25.06, mai mica cu 7,4% fata de aceeaasi perioada a anului trecut. Lichiditatea din anul in curs a fost sustinuta semnificativ de IPO Purcari Wineries (186,2 mil lei), de oferta de cumparare a Fondului Proprietatea (610,4 mil lei) si de oferta publica de cumparare Zentiva (168,8 mil lei), in timp ce anul trecut lichiditatea a fost influentata de oferta de cumparare a Fondului Proprietatea si de IPO Digi, ce au cumulata 1,28 miliarde lei. Excluzand ofertele, lichiditatea in aproape 6 luni anul curent a fost cu 2,7% mai mica fata de aceeaasi perioada a anului 2017.

Dupa un an bun in 2017, evolutiile indicilor de la BVB au ramas unele pozitive in T1 2018, urmand sa intre in teritoriu negativ pe parcursul T2 2018, in principal ca urmare a riscului de vanzare de actiuni aflate in portofoliile fondurilor de pensii private obligatorii (Pilonul II). In anul 2008, a fost introdus Pilonul II pentru a aduce un venit suplimentar la pensie, in calendarul contributiei virate fiind prevazute cresteri de cate 0,5%/an de la 2% pana la 6% in 2016. Contributia insa a fost marita doar cu 0,1% in anul 2016, apoi a fost inghetata la 5,1% in anul 2017 si, in cele din urma, a fost scazuta la 3,75% in anul 2018. De-a lungul timpului, fondurile private de pensii au devenit investitori importanti la BVB, prin achizitia de actiuni ale companiilor listate si prin participarea la IPO-uri, sustinand astfel lichiditatea si evolutia pietei de capital autohtona. In ultima perioada, au fost vehiculate mai multe abordari ale Pilonului II in viitor, o concluzie fiind asteptata in perioada iunie-iulie, conform declaratiilor Ministrului de Finante. In acest context, investitorii par sa fi intrat intr-o stare de expectativa daca ne uitam la lichiditatea slaba din ultimele saptamani.

Scaderile din perioada mai-iunie au fost influentate de asemenea de corectiile actiunilor la data ex-dividend. Indicii BET-TR si BET-XT-TR, ce includ dividendele actiunilor, au inregistrat depreciere mai mici, de 2,7% si respectiv de 3,6% in T2 pana la 25 iunie. Dividendele au ramas un factor motivator in anul 2018, acestea oferind randamente de pana la 14% in randul actiunilor „blue-chip”, cele mai mari fiind cele ale Romgaz, Transgaz, Nuclearelectrica si BRD-SG.

Referitor la dividende, recent a mai venit o veste favorabila, in sensul in care a fost adoptata in Camera Deputatilor o lege ce priveste posibilitatea acordarii de dividende in mod trimestrial. Aceasta va spori probabil interesul pentru companiile cu o politica de dividend slabila si cu rezultate bune de la un trimestru la altul.

Indici interni	2016	2017	2018 (25.06)	T1'18	T2'18 (31.05)
BET	1,2%	9,4%	2,7%	12,4%	-8,6%
BET-TR	9,7%	19,1%	9,4%	12,4%	-2,7%
BET-XT	0,5%	14,5%	0,8%	10,3%	-8,7%
BET-XT-TR	8,4%	23,8%	6,4%	10,3%	-3,6%
BET-FI	-1,9%	33,4%	-5,7%	2,8%	-8,2%
BET-NG	-3,0%	10,8%	1,7%	11,1%	-8,5%
BET-PLUS	1,7%	10,7%	2,6%	12,0%	-8,4%
Valoare actiuni principal (mil lei)	9253,8	11852,4	5.597,0	3.514,2	2.082,9
Valoare actiuni ATS (mil lei)	209,3	165,3	70,9	42,1	28,8

Simbol	Pret 25.06	Evoluție 2017	Evoluție 2018 (25.06)	Dividend/act 2017	P/E	P/B
FP	0,883	21,3%	10,0%	0,068	6,4	0,8
TLV	2,340	8,9%	16,5%	0,141	7,8	1,4
SNP	0,306	15,3%	14,0%	0,020	6,4	0,6
SNG	36,600	48,2%	16,9%	4,990	7,9	1,4
BRD	12,980	14,7%	13,3%	1,640	6,1	1,2
TGN	341,000	51,3%	0,6%	45,380	8,1	1,0
EL	9,720	-8,5%	-7,6%	0,724	14,7	0,6
TEL	19,600	-0,2%	-20,2%	n/a	56,6	0,5
SNN	7,490	64,3%	16,5%	0,900	6,1	0,3
COTE	90,000	59,6%	-1,4%	8,042	11,8	1,2
M	32,100	29,7%	-5,9%	0,000	144,7	4,6
BVB	24,600	-1,7%	-4,8%	1,686	12,9	1,7

Nota: P/E si P/B sunt calculati cu rezultatele atribuibile la T1 2018. Evolutiile includ dividende si majorari capital, dupa data de inregistrare

Cresterea frecventei platii dividendelor poate fi vazuta ca o incasare de venit constanta si mai putin riscanta. Aceasta poate duce la o evaluare mai buna a titlurilor respective si la o mai stabilitate mai mare a lichiditatii. Totusi, investitorii ar putea fi dezamagiti daca volatilitatea rezultatelor este mai mare fata de asteptari.

Toate companiile din cosul indicelui BET au continuat sa fie profitabile in T1 2018, inasa o dinamica negativa a rezultatelor in T1 2018 vs. T1 2017 se remarca la Romgaz, Transgaz, Transelectrica si Conpet dintr-un total de 12 companii analizate la categoria Premium a BVB. Ambele banci, Banca Transilvania si BRD, au avut rezultate favorabile in primul trimestru al anului curent, pe fondul cresterii veniturilor din dobanzi si comisioane. Si Petrom a avut rezultate bune, avand un profit mai mare cu 38,1% in T1 2018 vs. T1 2017, in contextul cresterii pretului petrolului.

Cu totul, in aproape 6 luni pe anul curent, toti indicii bursieri au consemnat cresteri, cu exceptia indicelui BET-FI, ce a avut o depreciere de 5,7%. Pe fondul unui context de piata negativ, este posibil ca investitorii sa fi marcat din profiturile obtinute in anul 2017, cand BET-FI a fost lider in topul cresterilor. Si dividendele sunt unele mai mici fata de blue-chipuri. Cu exceptia SIF Banat Crisana, toate SIF-urile distribuie dividende in anul 2018. Acestea au randamente de pana in 4,6% la 25.06 si au data de inregistrare in septembrie-octombrie anul curent. SIF Oltenia a anuntat recent vanzarea participatiei detinute la BCR catre Erste Group contra sumei de 140 mil euro, cu executie in cea de-a doua jumatate a anului 2018. In urma acestui anunt, titlurile SIF Oltenia s-au apreciat cu 7,67% intr-o singura zi. Fondul Proprietatea a reluat in anul 2018 distributia de dividende dupa 4 ani de returnare de capital, randamentul dividendului oferit fiind de 7% la data cum dividend.

In regiune, indicii BUX (Ungaria) si WIG20 (Polonia) s-au corectat cu cate 11%-12% in 2018 pana la 25.06, dupa ce au consemnat cresteri de cate 23-26% fiecare in anul 2017. Nici in zona euro situatia nu este una optimista, indicii DAX (Germania) si Eurostoxx 50 consemnand scaderi de cate 4-5% in anul curent, dupa cresteri semnificative in anul trecut. Indicele SP500 (SUA) a pierdut de asemenea din entuziasm in prima parte a anului 2018, consemnand o crestere de doar 1,6% pana pe 25.06, dupa o apreciere consistenta, de 19,4% in anul 2017.

Indici	2016	2017	2018 (25.06)
BET (RO)	1,2%	9,4%	2,7%
BET-TR (RO)	9,7%	19,1%	9,4%
SOFIX (BG)	27,2%	15,5%	-6,6%
BUX (HU)	33,8%	23,0%	-11,0%
WIG20 (PL)	4,8%	26,4%	-12,4%
ATX (AT)	9,2%	30,6%	-5,6%
PX (CZ)	-3,6%	17,0%	-1,09%
DAX (DE)	6,9%	12,5%	-5,0%
FTSE 100 (UK)	14,4%	7,6%	-2,3%
Eurostoxx 50 (Zona Euro)	0,7%	6,5%	-3,8%
SP500 (SUA)	9,5%	19,4%	1,6%
Nikkei 225 (JP)	0,4%	19,1%	-1,9%
Hang Seng (Shanghai)	0,4%	36,0%	-3,2%

Sursa tabele: BVB.RO, bursele analizate, Bloomberg, calcule proprii

NOUTATI LA BVB

A doua admitere la tranzactionare pentru obligatiunile emise de Globalworth (simbol:GWI25), incepand cu data de 18 mai 2018. Valoarea celei de-a doua emisiuni a fost de 550 milioane euro, la fel ca prima emisiune listata in data de 31 iulie 2017. Daca prima emisiune a avut ca tinta o perioada de 5 ani, la o dobanda fixa de 2,8750%/an, cea de-a doua are ca obiectiv o perioada de 7 ani, la o dobanda fixa de 3%/an." Listarea primelor obligatiuni ale companiei pe Bursa de Valori Bucuresti deanul trecut a fost un punct de referinta pentru noi, reprezentand in acelasi timp un record pentru piata locala. Aceasta noua emisiune vine in continuarea planurilor noastre de crestere, prin care ne propunem sa devenim cea mai mare companie de cladiri de birouri din intreaga regiune," a declarat Dimitris Raptis, Deputy CEO si Chief Investment Officer Globalworth.

Purcari Wineries (simbol:WINE), companie din Republica Moldova, s-a listat la BVB in data de 15 februarie 2018. Emitentul este unul dintre cei mai importanti producatori de vin din Europa Centrala si de Est. Transa dedicata investitorilor de retail a fost suprasubscrisa de peste patru ori intr-un context de piata negativ la nivel international. Pretul final al ofertei a fost stabilit de catre investitorii institutionalii la 19 lei/actiune, valoarea ofertei ridicandu-se astfel la 186,2 milioane lei. Oferta a avut loc pentru 49% din actiunile emitentului, in perioada 29 ianuarie-8 februarie 2018 la un interval de pret cuprins intre 19 si 28 lei/actiune. La T1 2018, Purcari a marcat un profit net atribuibil actionarilor de 4,9 milioane lei, in crestere cu 18,3% fata de T1 2017 pe fondul unor venituri mai mari cu 21,4%. In anul 2017, emitentul a consemnat un profit atribuibil de 25,6 milioane lei, de asemenea mai mare cu 29,7% fata de anul precedent, avand o prognoza optimista pentru anul 2018 si anume o crestere anuala

organica a vanzarilor cu 24-28%, o marja EBITDA de 33-36% si o marja neta de 23-26%, in lipsa unor fluctuatii valutare semnificative. Cu toate acestea, pretul actiunilor a incheiat luna mai in scadere cu 4,2% fata de pretul final din oferta. Mai recent, emitentul a convocat AGA pe 14 iunie 2018, printre altele, pentru reducerea primei de emisiune a societatii cu scopul stingerii datoriilor acumulate.

Compania Elvila (simbol:ELV) s-a listat pe piata AERO a BVB in data de 1 februarie 2018. Emitentul este unul dintre cei mai importanti producatori de mobila din Romania, detinand 25 de magazine la nivel national, din care 14 magazine proprii si 11 in sistem de franciza. In T1, Elvila marcheaza o pierdere de 0,7 milioane lei, dupa ce in anul 2017 a obtinut un profit de 0,74 milioane lei, in scadere cu 25,6% fata de anul 2016. Pretul de inchidere in luna mai a fost de 1,85 lei/actiune, fata de 2,6 lei/actiune, la momentul listarii.

Programul Fluent in Finante continua cu 9 evenimente nationale gratuite dedicate investitorilor de retail in perioada aprilie-decembrie. Anul 2018 este al patrulea la rand cand Bursa de Valori Bucuresti ofera astfel de evenimente gratuite de educatie financiara. Scopul este de a oferi mai multe informatii persoanelor care nu sunt familiarizate cu piata de capital. Evenimentele sunt organizate in mai multe orase din tara, respectiv in Brasov, Cluj-Napoca, Iasi, Sibiu, Timisoara, Oradea si Bucuresti. Persoanele interesate sa participe la aceste seminarii se pot inscrie pe site-ul www.bvb.ro la sectiunea *Noutati si evenimente* (link direct: <http://bvb.ro/AboutUs/MediaCenter/Events>) sau pe platforma „Fluent in Finante” selectand sectiunea *Participa la un eveniment* si luna in care e programat evenimentul respectiv (link direct: <http://www.fluentinfinante.ro/participa-la-un-eveniment.html>)

Primul ETF bazat pe indicele BET-BK la Bursa de Valori din Sofia. Acesta este primul ETF ce se poate tranzactiona pe o bursa straina si face parte din grupul de ETF-uri ce urmareste performanta unor indici principali din Europa Centrala si de Est. Indicele BET-BK a fost conceput in primul rand pentru a fi utilizat ca referinta pentru fondurile de investitii si include cele mai lichide 25 de companii romanesti si straine listate pe piata principala a BVB.

Adrian Tanase este noul director general al BVB pentru un mandat de 4 ani incepand cu ianuarie 2018. DI Tanase are o experienta profesionala de aproape 20 de ani exclusiv pe piata de capital, in special pe management de portofoliu. „Obiectivul principal al mandatului meu este atingerea potentialului maxim de lichiditate al bursei si acest lucru poate veni din trei directii. Prima directie vine din listari, adica din cresterea numarului de companii listate. A doua dimensiune se refera la accesul investitorilor la piata: orice investitor, roman sau strain, ar trebui sa poata tranzactiona la bursa noastra. A treia dimensiune, foarte importanta, este reprezentata de posibilitatea de a tranzactiona <<idei de investitii>>. E nevoie sa avem o contraparte centrala (CCP), e nevoie de short-selling (vanzarea in lipsa), e nevoie sa refacem piata de derivate. Sunt doar cateva exemple care vor contribui la dezvoltarea bursei noastre.” a declarat CEO-ul BVB.

Autor: Daniela ROPOTA, CIIA, membru AAFBR

IV. EDUCATIE FINANCIARA

1. RECOMANDARI

1.1 CARTE ECONOMICA

Profesor de business la Universitatea Duke SUA, David Mc Adams ne introduce in posibilitatile teoriei jocului (teoria interactiunilor strategice) si ne provoaca noi moduri de a gandi "outside the box" in in astfel de situatii.

Cartea celebreaza "dilema prizonierilor" pe care autorul o aplica la confruntari intre competitori in afaceri, superputeri nucleare, doctori si pacienti, parinti si copii.

Din analizele prezentate se nasc discutii interesante despre rolul factorilor ce pot modela comportamentele sociale si economice.

Parcursarea cartii faciliteaza recunoasterea situatiilor in care teoria jocului poate fi aplicata, conducand, de ce nu, la o gandire strategica aprofundata si implicit cresterea sanselor de a face cele mai bune alegeri sau de a schimba jocul/ situatia.

"Teoria jocului isi arata intregul potential atunci când liderii unei firme creeaza structurile culturale si organizationale necesare pentru ca toata lumea sa prospere impreuna. O echipa de conducere a jocului poate transforma totul de la modul in care angajatii sunt motivati la modul in care sunt cultivate relatiile cu cumparatorii si

furnizorii si multe altele. Când este folosit cu intelepciune si umilinta, teoria jocurilor poate fi o forta transformatoare puternica si pozitiva ", scrie McAdams.

Recenzie: Daniela DOGARU, CEFA, membru AAFBR

1.2 ARTICOLE PRESA

"La cumpana dintre crize" <http://www.revistabiz.ro/la-cumpana-dintre-crize>

„Populatia din UE, tot mai activa in munca! pe ce loc e Romania? <http://www.conso.ro/banii-economia/populatia-din-ue-tot-mai-activa-in-munca-pe-ce-loc-e-romania>

„Ionut Dumitru: Cheltuielile sociale sunt cu mult peste ce s-a bugetat. Trebuie luati bani din alta parte pentru pensii si salarii” <http://mobile.hotnews.ro/stire/22476738#self>

„Where is Romania in the world? On the same level with Brazil and Mexico, 10 years behind Poland” <http://business-review.eu/br-exclusive/where-is-romania-in-the-world-on-the-same-level-with-brazil-and-mexico-10-years-behind-poland-173391>

2. SITE-URI UTILE

Banca Nationala a Romaniei <http://www.bnro.ro/Home.aspx>
Institutul National de Statistica <http://www.insse.ro/cms/>
Bursa de Valori Bucuresti <http://www.bvb.ro/>
Asociatia Romana a Bancilor <http://www.arb.ro/>
Consiliul Patronatelor Bancare din Romania <https://www.cpbr.ro/>
Autoritatea de Supraveghere Financiara <http://asfromania.ro/>
Asociatia Administratorilor de Fonduri din Romania <http://www.aaf.ro/>
Asociatia Societatilor Financiare - ALB Romania <http://www.alb-leasing.ro/>
Consiliul Fiscal <http://www.consiliulfiscal.ro/>
Invest Romania <http://investromania.gov.ro/web/>

3. PESTE 329.000 PRESCOLARI SI ELEVI AU STUDIAT IN CINCI ANI EDUCATIA FINANCIARA, DAR DACA MULTIPLICAM CU 2,3, SAU 4 PARINTI/BUNICI?

Am constatat o lipsa in Romania a culturii generale, dar mai ales a celei financiare, precum si lipsa literaturii financiare pentru cei mici, in conditiile in care produsele si serviciile financiare sunt tot mai sofisticate, iar incluziunea financiara lipseste cu desavarsire. Este mare nevoie de a impune respectul noilor generatii fata de munca, bani, institutii, persoane. Trebuie creata o anumita independenta financiara si replierea acestora in caz de somaj.

De aceea, am considerat extrem de necesara implementarea la nivel national a disciplinei optionale Educatie financiara, in acest scop infiintand in anul 2014 Asociatia pentru Promovarea Performantei in Educatie (APPE).

Inainte de a trece la demararea proiectelor educationale, am facut o cercetare de piata atat in tara, cat si in strainatate. In tarile dezvoltate ale Europei, dar si in tarile din jurul Romaniei se studia educatia financiara fie obligatoriu la scoala, fie optional. In tara noastra, am identificat necesitatea schimbarii mentalitatii noii generatii, respectiv punerea bazelor unui stil de viata nou, chibzuit, responsabil, care nu incurajeaza consumul, nici creditarea, ci economisirea.

Ma ocup de educatia financiara a noii generatii din anul 2007. Consider ca, pentru realizarea educatiei financiare la noi in tara, trebuie ca aceasta disciplina sa fie studiată prin scoala, in mod organizat, pe baza unei programe scolare, prin realizarea unui cadru juridic necesar (incheierea de parteneriate) si prin accesul liber, egal si gratuit al elevilor la manualele scolare. Cea mai mare dificultate in realizarea proiectelor educationale a constituit-o lipsa banilor atat pentru promovarea disciplinei Educatie financiara, cat si pentru distribuirea cu titlu gratuit a materialelor scolare atat in mediul urban, cat si in cel rural.

Am inceput in anul scolar 2013-2014 cu introducerea educatiei financiare la nivelul invatamantului primar. In prezent, derulam trei proiecte, pe parcurs adaugand si educatia financiara la

prescolari si un proiect pilot la nivelul gimnaziului.

Fiind vorba de un curs optional, Ministerul Educatiei Nationale nu acopera din bugetul sau costul manualelor, ci poate impune acordarea manualelor cu titlu gratuit in baza parteneriatelor incheiate cu diversi terti. Ca atare, APPE trebuie sa stranga fonduri din sponsorizari, sa cumpere cartile si sa le distribuie in toata tara celor care au solicitat.

Initial, proiectul a fost sustinut partial de BNR, iar completarea resurselor financiare necesare pentru tiparirea si distribuirea in teritoriu a cartilor era realizata de catre APPE prin intermediul sponsorizarilor obtinute din sistemul bancar si de la companii nationale si multinationale. APPE este deja in al doilea an de cand sustine numai cu ajutorul sponsorilor proiectele educationale, respectiv toate costurile de tiparire si distribuire a manualelor pentru cele trei cicluri de invatamant: prescolar, primar si gimnazial. In martie 2018, Ministerul Educatiei Nationale a incheiat un parteneriat de colaborare cu APPE pentru continuarea introducerii la nivel national a disciplinei optionale Educatie financiara in invatamantul preuniversitar, respectiv in cele trei cicluri ale invatamantului: prescolar, primar si gimnazial.

Scopul proiectelor:

- Cresterea gradului de implicare a cadrelor didactice, a copiilor si a parintilor acestora in activitati de educatie financiara si cunoasterea mai buna a particularitatilor culturale romanesti.
- Conturarea unei imagini complete a modului in care banii sunt perceputi, castigati, cheltuiti cu responsabilitate, economisiti, investiti, donati in scop caritabil sau imprumutati in societatea de azi, concomitent cu dobandirea unor abilitati de gestionare a lor, imprimand copiilor respect fata de munca si fata de bani.

Educatia Financiara este predata ca obiect de sine statator, interdisciplinar sau folosind metoda integrata, in cadrul unei arii curriculare. Aceasta disciplina a fost introdusa gradual in scoli, au fost imbunatatite manualele si au fost elaborate materiale de promovare.

S-au inscris la acest curs optional:

- din invatamantul primar - *peste 250,000 elevi si dascali din 41 judete si din Municipiul Bucuresti, inclusiv elevi din Republica Moldova*
- din invatamantul prescolar - *peste 79,000 prescolari si educatoare din Municipiul Bucuresti si din tara.*

Incepand cu anul scolar 2017-2018, Educatia financiara se preda si la gimnaziu prin dezvoltarea unui proiect pilot in jud. Arges, Bacau, Bihor, Maramures, Mehedinti, Prahova, Timis, Vaslui. Sunt inclusi, la cerere, si elevi din Republica Moldova.

Proiectele se bucura de importanta la **nivel national** (disciplina se preda in toate judetele), dar si la **nivel international**. Promovari ale acestora la BCE si la reuniunile internationale ale **Child and Youth Finance International** (unde Romania a obtinut doua premii in anul 2014 si in 2017) si la **OECD** (APPE fiind membru afiliat la acesta institutie din 2017).

Derularea proiectelor, a presupus si realizarea **unor activitati specifice care sa contribuie la imbinarea educatiei formale (scoala) cu cea non-formala**, la realizarea interdisciplinaritatii prin actiuni ca:

- *Saptamana altfel* cu vizite la Muzeul BNR, la banci, *Global Money Week*
- Olimpiada Micilor Bancheri pentru invatamantul primar, un concurs national de educatie financiara ajuns la cea de a V-a editie, inscris in CAEN MEN 2018, concurs premiat de Bursa de Valori Bucuresti cu ocazia deschiderii anului bursier 2018
- Proiecte si afise prin imbinarea elementelor de matematica, istorie, antreprenoriat, muzica, desen, tehnica negocierii etc.

Educatia financiara reprezinta inovatie in educatie. In acest sens, am organizat si pentru dascali conferinte nationale si internationale pe tema educatiei financiare, dar si simpozioane nationale precum cele doua editii din 2015-2016 ale Simpozionului national "*Formarea si evaluarea competentelor in predarea educatiei financiare la nivelul invatamantului primar: metode si tehnici moderne de predare*"

In plus, in vederea desfasurarii orelor de educatie financiara, APPE, in parteneriat cu CCD si ISJ Maramures a depus documentatia in vederea acreditarii unui curs de formare continua pentru profesorii din invatamantul preuniversitar care doresc sa predea educatie financiara. *Cursul de formare continua pentru educatie financiara a fost aprobat prin Ordinul nr. 3019/08.01.2018 al Ministrului Educatiei.*

APPE, in colaborare cu AlphaBank Romania SA si dezvoltatorul Tara Interactive a lansat “ KIDS – o afacere de succes”, prima aplicatie on line de educatie financiara din Romania, ca un mod distractiv prin care prescolarii si elevii din clasele primare vor invata si vor putea exersa concepte financiare care sa ii ajute sa gestioneze banii de -a lungul vietii.

Kids – o afacere de succes, disponibil acum pentru descarcare pe dispozitive iOS si Android si online pe site-ul appe.ro, este o combinatie de joc educational (cu notiuni teoretice), cu rezolvari de probleme (problem-solving) si puzzle. Prin predarea educatiei financiare in scolile din Romania, urmarim aplicarea celor mai bune practici din Uniunea Europeana (recomandate atat de OECD, cat si de BCE) cum ar fi: utilizarea aplicatiilor informatice pe teme economice (gamification) sau digitalizarea manualelor in vederea formarii unei generatii mai responsabile cu finantele.

Provocari si aspiratii

- Continuarea studierii disciplinei Educatie Financiara la nivelul celor trei cicluri ale invatamantului preuniversitar, respectiv prescolar, primar si gimnazial.
- Organizarea unor sesiuni de formare a cadrelor didactice pentru predarea Educatiei Financiare
- Implementarea in scoli a celor mai bune proiecte propuse de participantii la Olimpiada micilor bancheri (exemplificam realizarea unei banci-live).
- Organizarea in scoli de activitati consacrate sarbatoririi Zilei Internationale a Economisirii – 31 octombrie, Global Money Week.
- Initierea unui program „Scoala de Vara” pentru finalistii olimpiadei si elevii care s-au remarcat in cadrul activitatilor extracurriculare din proiect
- Digitalizarea treptata a manualelor.

Autor: Ligia GOLOSOIU, Doctor in Economie, Presedinte APPE

ECHIPA EDITORIALA SI COLABORATORI AI NEWSLETTER-ULUI

Apreciem sa ne contactati pentru a ne transmite opiniile si sugestiile dvs. privind newsletterul AAFBR.

newsletter@aafb.ro

<https://www.facebook.com/groups/306192536117154/>,

<https://www.linkedin.com/groups/4333507/profile>

Iulia CORLANESCU, coordonator, este Manager de relatii cu investitorii in cadrul Departamentului Agentii de rating si relatii cu investitorii, Banca Comerciala Romana, participand la elaborarea materialelor suport pentru intalnirile conducerii bancii cu investitorii institutionali (banci si firme de investitii straine si locale) si cu principalele agentii internationale de rating. Expertiza sa in cadrul echipei se refera in principal la prezentarea sintetica a strategiei de afaceri, de finantare si lichiditate a bancii, a evolutiei liniilor de afaceri, precum si a influentei mediului macroeconomic si a sectorului bancar local asupra activitatii si rezultatelor financiare ale bancii. Are o experienta de peste 20 de ani in domeniul bancar contribuind la construirea unor activitati noi in cadrul BCR precum cea de factoring in 1998 sau relatii cu investitorii in 2007 dar si la dezvoltarea activitatilor de finantare externa, relatii cu bancile corespondente si cu agentiile de rating. In anul 2007 a absolvit programul MBA Romano-Canadian, specializarea Finante. Este membru al AAFBR din anul 2014.

Daniela ROPOTA, CIIA membru, are peste 10 ani experienta in analiza de investitii pe piata de capital locala.. Atributiile sale au inclus realizarea de rapoarte de companie, proiectii de rezultate si dividende cu precadere in sectoarele utilitati, energie, financiar, farmaceutic si imobiliare. De asemenea, Daniela a participat la coordonarea si dezvoltarea unui raport saptamanal de informare asupra evenimentelor desfasurate pe piata de capital, a implementat diverse proiecte de modernizare ale site-urilor si a sustinut un program de practica destinat persoanelor pasionate de piata de capital. Incepand cu anul 2017, s-a implicat si in activitatea de management al riscului pe segmentul de fonduri de investitii. Daniela a absolvit masterul Management financiar si Piete de Capital in cadrul ASE, a participat de doua ori la scoala de vara organizata de EFFAS la Madrid si a obtinut calificarea profesionala CIIA in anul 2017. Este membru al AAFBR din anul 2013 si a fost aleasa a fost aleasa Vicepresedinte in cadrul Comitetului Director al Asociatiei pentru mandatul 2019-2020, unde se va ocupa in principal de certificarile CIIA si CEFA si educatie financiara.

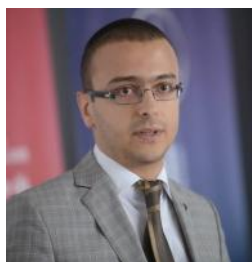

Mihaela NEAGU, membru, este analist macroeconomic senior in cadrul Garanti Bank, anterior detinand pozitia de analist in cadrul departamentului de cercetare al OTP Group. Are o experienta de peste 10 ani in sectorul bancar, atat in domeniul de cercetare, cat si in cel de planificare strategica si bugetare. In 2006 a obtinut o bursa de studii acordata de fundatia Soros si a absolvit in anul 2008 programul de masterat al departamentului de economie din cadrul Universitatii Centrale Europene din Budapesta. In prezent este candidat CFA de nivelul trei. Este membru al AAFBR din anul 2015.

Tiberiu VOICU, membru, este Manager clientela in cadrul Departamentului Corporate Banking si Finantari Globale, BRD-Groupe Societe Generale. Anterior a ocupat pozitia de Analist Corporate and Investment Banking in cadrul aceleiasi entitati, acumuland o experienta de aproape 7 ani in sectorul bancar, in domeniul marilor clienti corporativi. Este absolvent al ASE Bucuresti, facultatea Finante, Banci, Asigurari si Burse de Valori, al unui master stiintific in Finante si Banci la Universitatea Sheffield din Marea Britanie dar si al unui program de scurta durata la Universitatea Catolica Eichstatt-Ingolstadt din Germania, pe teme legate de functionarea si viitorul Uniunii Europene. De asemenea, este vorbitor fluent al limbilor engleza si germana. Este membru al AAFBR din anul 2012.

Colaboratori permanenti

Iancu GUDA este Economist Sef al Coface Romania si Director General al Coface Credit Management Services SRL, responsabil pentru dezvoltarea liniilor de servicii in calitate. Avand peste 10 ani de experienta in managementul riscului de credit, a ocupat pozitii in domenii precum securizarea creantelor, evaluarea portofoliilor de credit, coordonator regional pentru platforma de servicii sau manager pentru dezvoltarea produselor. Din 2012 este lector asociat la Institutul Bancar Roman, unde preda cursuri de analiza financiara avansata si corporate finance in cadrul programului CEFA. Este membru al AFFBR din martie 2012, a fost Vicepresedinte al asociatiei in perioada 2014-2016 si Presedinte al Consiliului Director al AAFBR pentru mandatul 2016-2018, fiind reales in aceastafunctie si pentru mandatul 2019-2020.

Adrian CODIRLASU, CFA, PhD detine certificarea CFA din anul 2006 si titlul de Doctor in Economie cu specializarea in finante internationale. Are o experienta de peste 11 ani in sistemul bancar in domeniul trezoreriei si managementului riscului. Este Profesor asociat al Scolii Doctorale de Finante Banci – DOFIN, al programului de Cercetari Avansate in Finante - CEFIN in cadrul carora preda materii precum econometrie, pietele si instrumente financiare derivate si managementul riscului si lector in cadrul Institutului Bancar Roman si al Institutului de Studii Financiare. In ultimii 11 ani Adrian a fost membru al Comitetului Director al CFA Romania, fiind Presedintele acestei asociatii in mandatul 2009 – 2011,

Vicepresedinte in perioada 2012-2014 si din nou Presedinte al asociatiei incepand din decembrie 2015. In ultimii 7 ani a fost membru al Comitetului Director al AAFBR iar in mandatul 2011-2013 a fost Presedintele asociatiei. De asemenea, Adrian a ocupat pozitia de economist senior in cadrul departamentului de cercetare din cadrul Bancii Nationale a Romaniei pentru mai mult de 5 ani.

Dr. Gabriela HARTESCU activeaza de cca 20 de ani in domeniul pregatirii profesionale si educatiei financiare, avand expertiza in dezvoltarea si implementarea sistemelor de certificare si acreditare a programelor de formare profesionala a adultilor. A coordonat programe recunoscute pe plan international precum ACCA, CFA, CIA, MBA City University of Seattle. Are o bogata activitate de trainer si consultant in domeniul finantarii comertului international si este recunoscuta pentru inovatiile aduse in dezvoltarea si promovarea educatiei financiare. Din 2016 a fost numita membru in Comitetul Triple E EFCEB, de catre Board-ul European Banking & Financial Training Association, organism de acreditare a institutelor de training financiar-bancar pentru standardul Financial Services Sector Triple E Qualifications. Tot din 2016 este membru al AAFBR si CISI - Chartered Institute for Securities & Investment UK si Presedintele Comisiei Bancare ICC România (la CCIR).

Daniela DOGARU este de 10 ani Director de sucursala in cadrul CEC Bank. Absolventa a facultatii de Electrotehnica din cadrul Universitatii de Politehnica Bucuresti, se orienteaza catre domeniul financiar absolvind si ASE (Master Management Bancar). De la terminarea facultatii si-a desfasurat activitatea in domeniul financiar-bancar (Alpha Bank, Unicredit). ANEVAR, IBR si diverse alte cursuri de specializare. A absolvit programul CEFA in anul 2017.

Colaboratori la realizarea acestui numar

Silviu POP este Head of Research in cadrul companiei de consultanta imobiliara Colliers International Romania din vara anului 2017. Pana sa se alature Colliers, a lucrat ca analist macroeconomic la ING Bank Romania pentru aproape 3 ani, acoperind Romania, Bulgaria, Serbia si Croatia. Anterior, a fost jurnalist financiar in diverse trusturi de presa pentru o perioada de 7 ani, inclusiv la singura televiziune de business din Romania, unde a gazduit si o emisiune zilnica pe teme economice. In aceasta perioada, a castigat mai multe premii, inclusiv doua burse Reuters.

Mihai PATRULESCU este Senior Associate in cadrul Colliers Romania. Are o experienta de cercetare economica de peste 6 ani si a ocupat pozitii de research in cadrul UniCredit si Bancpost. A absolvit Facultatea de Finante, Banci Asigurari si Burse de Valori din Bucuresti, iar in 2010 a obtinut un Master in Finante Internationale, Comert si Dezvoltare Economica in cadrul Barcelona Graduate School of Economics. Este membru AAFBR din anul 2015.

Sonia STAN este responsabila incepand din 2015, in calitate de Senior Analyst IT, pe zona de strategii si planificare IT in cadrul Erste Grup Austria. A absolvit facultatea de Relatii Comerciale si Financiar - Bancare Interne si Internationale din cadrul Universitatii Romano-Americane din Bucuresti in 2003 si numeroase cursuri de specializare bancara din cadrul Institutului Bancar Roman. Are o experienta profesionala de 19 ani inceputa inca din timpul facultatii la Sofitel Romania/ACCOR Group si apoi la Gide Loyrette Nouel. Dupa absolvirea studiilor a inceput o cariera in sectorul bancar in cadrul Anglo-Romanian Bank, continuata la Unicredit Romania si in prezent la BCR. In decursul acestui parcurs profesional, a detinut o serie de responsabilitati pe diferite zone: marketing, analiza financiara de risc, analiza de raportare financiara, business intelligence, strategii si planificare IT.

Licentiată în științe juridice, cu o experiență de peste 22 de ani în sistemul bancar, **Mirela Iovu** este din decembrie 2008 vicepreședinte al CEC Bank SA. Deține o diplomă MBA în management financiar, o diplomă ICA Professional Postgraduate Governance, Risk and Compliance, fiind în prezent doctorand al Școlii Doctorale de Drept a Facultății de Drept, București. De asemenea, este un membru activ în cadrul mai multor comisii tehnice ale Asociației Române a Bancilor iar din mai 2007 este reprezentantul comunității bancare ca membru permanent în Grupul de Suport Juridic al European Payment Council (EPC) pe proiectul Single European Payment Area (SEPA). Este vicepreședinte al Asociației Consilierilor Juridici din Sistemul Financiar-Bancar, membru fondator și secretar general al

Ligii Europene pentru Cooperare Economică – ELEC ROMANIA, precum și membru în multe alte organizații neguvernamentale, profesionale și un participant activ în grupuri think-tank civice și din industrie.

Ligia GEORGESCU-GOLOSIOU, doctor în economie din anul 1996, a absolvit ASE București - Facultatea Comert, specializarea Relații Economice Internaționale. A lucrat peste 31 ani în cadrul BNR unde a detinut funcții ca economist, economist principal, inspector, șef serviciu, consilier atât la nivel de filială cât și în Centrală. Are o experiență de peste 20 ani în calitate de conferențiar asociat la ASE și IBR. În anul 2007 a scris prima carte de educație financiară adresată celor mici, "Bani pe înțelesul copiilor". Ulterior, începând cu anul școlar 2013-2014, a inițiat și implementat împreună cu BNR, proiectul național de introducere a noțiunilor de educație financiară la nivelul învățământului primar, a coordonat grupul de lucru care a elaborat programa școlară de educație financiară pentru învățământul primar, a fost membru în grupul de lucru, la nivelul Ministerului Educației Naționale, care a elaborat programa școlară pentru educație

economico-financiară clasa a VIII-a (un mix de educație financiară și antreprenariat) pentru învățământul obligatoriu, fiind autorul primelor manuale de educație financiară. În prezent este Președinte al Asociației pentru Promovarea Performanței în Educație (APPE) prin intermediul căreia dezvoltă proiecte la nivel național pentru introducerea educației financiare ca disciplină opțională în învățământul preuniversitar (prescolar și primar), gimnazial și liceal. Organizează conferințe interne și internaționale și concursul național pentru învățământul primar numit "Olimpiada Micilor Bancheri".

Newsletter-ul AAFBR reprezinta un serviciu de informare furnizat de catre Asociatia Analistilor Financiar Bancari din Romania (www.aafb.ro). Articolele si analizele din cadrul newsletter-ului AAFBR prezinta puncte de vedere ale autorilor cu privire la subiecte si evenimente considerate de interes pentru comunitatea AAFBR si publicul larg la un anumit moment. Acestea sunt elaborate pe baza de informatii publice, utilizand surse de informare considerate a fi de incredere, fara a garanta in niciun fel ca informatiile preluate in acest material sunt adevarate, corecte si complete. Prezentarea si analiza datelor sunt oferite cu buna credinta si doar in scop informativ. Este recomandabil ca cititorul sa colecteze informatii legate de o anumita tema din mai multe surse, alaturi de cele gasite in acest newsletter. Autorii nu isi asuma nicio raspundere pentru pierderile rezultate din utilizarea sau fundamentarea deciziilor pe baza datelor furnizate in acest newsletter. Preluarea informatiilor si materialelor din acest buletin este permisa cu conditia obligatorie a mentionarii drept sursa "Autor articol, membru AAFBR, sursa newsletter AAFBR".

